

Socioeconomic Determinants of Social Vitality Enhancement Among Female-Headed Households: The Case of the Ahvaz Welfare Organization, Iran

Ali Hossein Hosseinzadeh¹, Sajad Bahmani^{2*}, Marzieh Aflatooni³

1. Professor, Department of Sociology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran; a.hosseinzadeh@scu.ac.ir

2*. Assistant Professor, Department of Sociology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran (**Corresponding Author**); s.bahmani@scu.ac.ir

3. MA Student in Sociology, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran; marzieh.aflatooni68@gmail.com

Original Article

Abstract

Background and Aim: Happiness and unhappiness are fundamental emotions that shape individual performance, social trust, and community cohesion. Given that female-headed households face severe socioeconomic and psychological vulnerabilities, this study investigates the impact of socioeconomic factors on enhancing the social vitality of female-headed households supported by the State Welfare (Behzisti) Organization in Ahvaz

Data and Method: This applied study employed a quantitative approach. The statistical population consisted of female-headed households supported by the Ahvaz Behzisti Organization, from which a sample was selected using a simple random sampling method. Data collection was carried out through a survey questionnaire. The content validity of the instrument was established, and its reliability was assessed using Cronbach's alpha coefficient.

Findings: The findings indicate a significant correlation between social vitality and variables including social capital, modern identity, religious beliefs, mass media usage, general health, socio-economic status, and marital status. Furthermore, the regression analysis indicated that, among these factors, social capital had an impact coefficient of 0.430. This was followed sequentially by socio-economic status (0.312), religious beliefs (0.199), mass media usage (0.131), and general health (0.108) in terms of their effect on the sense of social vitality.

Conclusion: The results suggest that social vitality among female-headed households is a function of a complex set of social and economic determinants. Among the variables examined, social capital exerts the greatest influence on promoting social vitality. Additionally, factors such as socioeconomic status and religious beliefs play a significant role in shaping the sense of social vitality within this group.

Keywords: Social Vitality, Mass Media, Behzisti (State Welfare) Organization, Social Capital, Female-Headed Households.

Key Message: Enhancing social capital, socioeconomic status, general health, and religious beliefs can substantially elevate the social vitality of female-headed households supported by the Ahvaz Behzisti Organization. Consequently, prioritizing these dimensions offers a highly effective strategy for strengthening the overall well-being and quality of life of this vulnerable group.

Received: 08 December 2024

Accepted: 18 July 2025

Citation: Hosseinzadeh, A. H., Bahmani, S., & Aflatooni, M. (2026). Socioeconomic determinants of social vitality enhancement among female-headed households: The case of the Ahvaz Welfare Organization, Iran. *Journal of Social Continuity and Change*, 5(1), 1196. <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.22506.1196>

Extended Abstract

Introduction

Happiness has been explored from two primary perspectives. The first perspective is mainly subjective, focusing on personal and phenomenological experiences. The relationship between psychology and this subjective dimension has deep historical roots, as many psychologists have pursued internal and cognitive strategies to achieve optimal levels of happiness and subjective well-being. Conversely, the second dimension of happiness is interwoven with daily social life and encompasses objective manifestations that can evoke joy across various times and contexts (Pouranjar *et al.*, 2013).

Alan B. Krueger (2007), in his analysis of enjoyment derived from daily activities, revealed that women's everyday tasks did not contribute to increased happiness. In contrast, men experienced a notable rise in enjoyment from their daily activities during the same timeframe. In Khuzestan Province, approximately 31,179 female-headed households receive support from the provincial Welfare Organization, with about one-third located in Ahvaz. This demographic accounts for roughly 2.7% of the province's total population, with most households situated within the first to fifth income deciles. Consequently, the present study aims to investigate the level of social vitality among female-headed households supported by the Ahvaz Welfare Organization and to identify the factors contributing to it.

Methods and Data

The present study utilized a survey-based, descriptive-analytical research design, with social vitality identified as the primary dependent variable. To assess this construct, the Oxford Happiness and Social Vitality Questionnaire was employed. According to Argyle, Martin, and Crossland (1989), social vitality encompasses six components: life satisfaction (8 items), physical appearance and personal grooming (9 items), social interaction (5 items), personal effectiveness (8 items), sense of security (4 items), and social acceptance (6 items). The items within the questionnaire were formulated using a Likert-type scale.

Findings

Pearson correlation analysis indicated a positive relationship between socioeconomic status and social vitality among female-headed households, yielding a correlation coefficient of $r=0.367$, which was statistically significant ($p<0.05$). Thus, a significant association exists between socioeconomic status and social vitality within this population.

To examine the role of employment status, an independent samples t-test was conducted to compare social vitality scores between employed and unemployed female heads of

households (see Table 1). The results showed that the mean social vitality score for employed women ($M=3.56$, $SD=0.79$) was slightly higher than that of unemployed women ($M=3.48$, $SD=0.79$). However, this difference was not statistically significant ($t=0.763$, $p=0.446$, $p>0.05$), indicating that employment status alone does not lead to a baseline differentiation in the social vitality levels within this group.

Table 1. Independent Samples t-Test of Social Vitality by Employment Status

Employment Status	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Employed	3.56	0.79	0.763	0.446
Unemployed	3.48	0.79		

Note. *M* = Mean; *SD* = Standard Deviation. $p > 0.05$ indicates no statistically significant difference between the two groups.

Furthermore, an independent samples t-test was performed to compare social vitality scores based on marital status (Table 2). The findings revealed that the mean social vitality score was significantly higher for single women ($M=3.57$, $SD=0.75$) than for married women ($M=3.32$, $SD=0.86$). The independent t-test confirmed a statistically significant difference in social vitality between the two groups ($t=2.642$, $p=0.009$, $p<0.05$), demonstrating that single female-headed households experience relatively greater social vitality compared to married ones.

Table 2. Independent Samples t-Test of Social Vitality by Marital Status

Marital Status	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Single	3.57	0.75	2.642	0.009
Married	3.32	0.86		

Note. *M* = Mean; *SD* = Standard Deviation. $p < 0.01$ indicates a highly significant difference between single and married female heads of households.

To perform multivariate analysis, a stepwise multiple regression analysis was conducted (see Table 3). In this analysis, the variables of religiosity, mass media use, socioeconomic

status, general health, modern identity, marital status, and employment status were entered into the regression model as independent variables. The overall model fit was highly significant ($R=0.762$, $R^2=0.581$, $F=119.96$, $p<0.001$), explaining approximately 58.1% of the variance in social vitality.

Table 3. Stepwise Multiple Regression Analysis Predicting Social Vitality

Predictor Variables	Unstandardized <i>B</i>	Standardized β	<i>t</i>	<i>p</i>
Social Capital	0.464	0.430	8.202	< 0.001
Socioeconomic Status	0.278	0.312	6.994	< 0.001
Religiosity	0.198	0.199	3.846	< 0.001
Use of Mass Media	0.125	0.131	2.470	0.014
General Health	0.103	0.108	2.071	0.039
Model Summary	$R = 0.762$ $F = 119.96$	$R^2 = 0.581$ $p < 0.001$	Adjusted $R^2 = 0.574$	

Note. Unstandardized *B* coefficients indicate the absolute change in the dependent variable; Standardized β coefficients allow for direct comparison of predictor strength.

Conclusion and Discussion

Given the substantial increase in the number of female-headed households in recent decades, a wide range of economic and social challenges have emerged, prompting policymakers and social planners to dedicate greater attention to this group of society. Generally, female heads of households experience lower levels of social support, which adversely affects their overall quality of life. Therefore, by systematically identifying and supporting these individuals, government institutions and charitable organizations can mitigate life obstacles and enhance their quality of life, ultimately fostering an increase in their social vitality.

Ethical Considerations

Compliance with Ethical Guidelines

All participants in the present study took part voluntarily and with full awareness of the research objectives. Informed consent was obtained from all respondents prior to their participation

Acknowledgments

The authors would like to express their sincere gratitude to all female-headed households supported by the Ahvaz Welfare Organization, who generously participated in this study and provided their informed consent.

Funding

This study was fully self-funded, and all related costs were supported entirely by the authors.

Authors' Contributions

Marzieh Aflatooni gathered the data and drafted the manuscript. Ali Hossein Hosseinzadeh and Sajad Bahmani conceptualized the research framework, supervised the study, and critically reviewed and approved the final manuscript

Conflicts of Interest

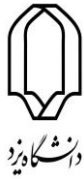
The authors declare no conflicts of interest regarding this study.

Author's ORCID

Ali Hossein Hosseinzadeh: <https://orcid.org/0000-0002-6745-1215>

Sajad Bahmani: <https://orcid.org/0000-0003-2278-948X>

Marzieh Aflatooni: <https://orcid.org/0009-0000-7806-8265>

عوامل اجتماعی - اقتصادی اثرگذار بر افزایش نشاط اجتماعی زنان سرپرست خانوار: مطالعه‌ای در بین زنان تحت پوشش بهزیستی اهواز

علی حسین حسین زاده^۱، سجاد بهمنی^{۲*}، مرضیه افلاطونی^۳

۱. استاد گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران؛ a.hosseinzadeh@scu.ac.ir

۲* استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول)؛ s.bahmani@scu.ac.ir

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران؛ marzieh.aflatooni68@gmail.com

مقاله پژوهشی

چکیده

زمینه و هدف: شادی و ناشادی از جمله هیجان‌های مهم انسانی هستند که می‌توانند بر عملکرد و بهره‌وری فردی، روابط اجتماعی، اعتماد اجتماعی و میزان مشارکت و پویایی تعاملات اجتماعی افراد اثرگذار باشند و به این ترتیب زمینه را برای تقویت یا تضعیف همبستگی و انسجام اجتماعی فراهم کنند. از سوی دیگر، زنان سرپرست خانوار معمولاً در زمره گروه‌های آسیب‌پذیر و محروم جامعه قرار دارند و به دلیل شرایط اقتصادی نامناسب و فشارهای عاطفی و روانی، در معرض مخاطرات و آسیب‌های متعدد قرار می‌گیرند. بر همین اساس، پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر عوامل اجتماعی - اقتصادی بر افزایش نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار تحت پوشش بهزیستی اهواز انجام شده است.

روش و داده‌ها: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش، با رویکرد کمی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش شامل زنان سرپرست خانوار تحت پوشش بهزیستی اهواز بود که نمونه ۳۵۱ نفری از آنان به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. داده‌های مورد نیاز پژوهش از طریق پرسش‌نامه استاندارد جمع‌آوری گردید که روایی آن تأیید شده و پایایی آن نیز با استفاده از آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌ها: براساس یافته‌ها، متغیرهایی مانند سرمایه اجتماعی، هویت مدرن، اعتقادات دینی مذهبی، میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی، سلامت عمومی، پایگاه اجتماعی - اقتصادی و وضعیت تأهل رابطه معناداری با نشاط اجتماعی داشته‌اند. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد در میان این عوامل، سرمایه اجتماعی با ضریب تأثیر ۰/۴۳۰ بیشترین نقش را در افزایش نشاط اجتماعی ایفا می‌کند و پس از آن پایگاه اجتماعی اقتصادی (۰/۳۱۲)، اعتقادات دینی مذهبی (۰/۱۹۹)، استفاده از وسایل ارتباط جمعی (۰/۱۳۱) و سلامت عمومی (۰/۱۰۸) به ترتیب بر احساس نشاط اجتماعی اثرگذار بوده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد که نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار تابع مجموعه‌ای از عوامل اجتماعی و اقتصادی است. در میان متغیرها، سرمایه اجتماعی بیشترین نقش را در افزایش نشاط اجتماعی دارد. همچنین عواملی مانند پایگاه اقتصادی - اجتماعی و اعتقادات دینی نیز نقش قابل توجهی در احساس نشاط اجتماعی این گروه دارند.

واژگان کلیدی: احساس نشاط اجتماعی، استفاده از وسایل ارتباط جمعی، سازمان بهزیستی، سرمایه اجتماعی، زنان سرپرست خانوار.

پیام اصلی: افزایش سرمایه اجتماعی، بهبود وضعیت اقتصادی - اجتماعی و سلامت عمومی، همراه با تقویت باورهای دینی، می‌تواند نشاط اجتماعی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش بهزیستی اهواز را ارتقا می‌بخشد. این عوامل در کنار یکدیگر تأثیر چشمگیری بر نشاط این گروه خواهند داشت. بنابراین، توجه همزمان به این ابعاد، راهبردی مؤثر برای ارتقای کیفیت زندگی آنان است.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۴/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۱۸

ارجاع: حسین زاده، علی حسین، بهمنی، سجاد؛ افلاطونی، مرضیه (۱۴۰۵). عوامل اجتماعی - اقتصادی اثرگذار بر افزایش نشاط اجتماعی زنان سرپرست خانوار: مطالعه‌ای در بین زنان تحت پوشش بهزیستی اهواز، تداوم و تغییر اجتماعی، ۱۱۵، (۱)، <https://doi.org/10.22034/JSCC.2026.22506.1196>.

مقدمه و بیان مسأله

داده‌های آماری در ایران از روند فزاینده تعداد و نسبت زنان سرپرست خانوار در دهه اخیر خبر می‌دهد. براساس اطلاعات منتشر شده در مرکز آمار ایران تعداد زنان سرپرست خانوار تحت پوشش سازمان بهزیستی کشور از ۱۸۰ هزار و ۱۲ نفر در سال ۱۳۹۶ به ۲۷۸ هزار و ۳۵۳ در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است. همچنین تعداد زنان سرپرست خانوار تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) هم از یک میلیون و ۱۵۶ هزار و ۶۰۶ نفر در سال ۱۳۹۶ به یک میلیون و ۲۶۴ هزار و ۲۶۹ نفر در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) اما چنین به نظر می‌رسد که زندگی زنان پس از ترک مرد خانواده غالباً با مشکلاتی روبروست. از جمله آن می‌توان علاوه بر سختی روبرویی با مسائل اقتصادی که این گروه از زنان برای مقابله با آن تربیت و توانمند نشده‌اند به زندگی در تنهایی، همراه با افسردگی و ناامیدی که بیشتر ناشی از نگرش منفی جامعه نسبت به زنان تنها، مطلقه و بیوه است اشاره نمود. روابط اجتماعی این گروه از زنان در فقدان حضور همسر در خانواده خدشه‌دار شده و مشکلات بسیاری را برای آن‌ها به همراه آورده است. ایفای نقش‌های چندگانه‌ای که گاه در تعارض با یکدیگر نیز تعریف می‌شوند سبب خستگی جسمی و روحی آن‌ها می‌شود. فقر، ناتوانی، بی‌قدرتی به‌ویژه در اداره امور اقتصادی خانواده، عزت‌نفس و سلامت روانی آنان را مختل و زمینه ابتلا به افسردگی و سایر اختلالات روانی را فراهم می‌سازد (اعظم‌آزاده و تافته، ۱۳۹۴؛ Langlois & Fortin, 1994).

بسیاری از پژوهشگران معتقدند که این مشکلات مادی و اجتماعی زنان سرپرست خانوار است که سبب استرس، اضطراب و افسردگی بیش‌تر آن‌ها نسبت به دیگر زنان می‌شود (Simmons, 1994). در کل بیکاری و فشارهای اقتصادی، سلامت جسمانی کم، حمایت اجتماعی پایین و عملکرد ضعیف نقشی ناشی از تعارض نقش‌ها و همچنین غرق شدن در فعالیت‌های روزمره زندگی، این گروه از زنان را از خود غافل و کیفیت و رضایت زندگی را در آن‌ها کاهش و در مقابل افسردگی و ناشادی را افزایش می‌دهد (اعظم‌آزاده و تافته، ۱۳۹۴؛ شعبان‌زاده و همکاران، ۱۳۹۲).

از جمله مؤلفه‌های درونی و عاطفی کیفیت زندگی که نمود اجتماعی می‌یابند، پدیده شادمانی است (اقلیما و ابراهیم نجف‌آبادی، ۱۳۹۰: ۲). باشگاه شادی، شادمانی را این‌گونه تعریف می‌کند: «شادی احساس بهزیستی درونی است که افراد را برای سود بردن از تفکرات، هوش، خودآگاهی، حس مشترک و ارزش‌های معنوی توانا می‌سازد. شادی عبارت است از هیجان مثبتی که از دو بُعد رفتارهای اجتماعی و رضایت درونی تشکیل شده و می‌تواند احساس نشاط فرد را نشان دهد شادمانی بدین معنی است که شما به خودتان نشان دهید می‌توانید کارهایی را انجام دهید که فکرش را نمی‌کردید. به شما انرژی‌ای تزریق می‌کند که قدرت این را داشته باشید تا بر هر موقعیتی مسلط شوید. شادمانی بدین معنی است که شما به خودتان و دیگران احترام بگذارید. شادمانی یعنی اینکه شما به منظور دستیابی به چیزی که می‌خواهید می‌توانید صبور باشید، بدین خاطر که به زودی به آن خواهید رسید» (زارعی و همکاران، ۱۳۸۸: ۶). شادمانی از دو زاویه مورد بررسی قرار گرفته است بُعد اول آن بیشتر ذهنی بوده و به تجارب پدیدارشناسانه و شخصی توجه دارد. البته پیوند علم روانشناسی با بُعد ذهنی شادمانی، ریشه‌ای تاریخی دارد؛ تا جایی که اغلب صاحب‌نظران این علم به دنبال یافتن راهبردهایی درونی و ذهنی برای دستیابی به حداکثر احساس نشاط و شادمانی بوده‌اند؛ اما بُعد دوم شادمانی در چارچوب زندگی اجتماعی و روزمره تبلور یافته و به تظاهرات عینی که می‌تواند ایجاد شادی نماید و در همه زمان‌ها و مکان‌ها یکسان باشد، اطلاق می‌گردد. در کل، فلاسفه، شادی و نشاط را فرآیندی ذهنی و شناختی قلمداد می‌کنند و نظریه‌های مذهبی علاوه بر نگاهی به دستورات رفتاری و عملی در اسلام، ارضاء بعد اجتماعی انسان را، باعث ایجاد نشاط می‌دانند (پورنجار و همکاران، ۱۳۹۲: ۶). در نظریه فرهنگی به فضای مفهومی شادمانی در فرهنگ

های مختلف و قضاوت‌های ارزشی منتج به شادی یا ناشادی افراد، تأکید می‌شود (Chiu, 2011). رویکردهای جامعه‌شناختی هم عمدتاً عوامل شادمانی را در تعاملات نظام جامعه‌ای و نظام شخصیت بررسی می‌کنند و با مفهوم‌سازی از ابعاد مختلف وجودی انسان، رضایت و خشنودی انسان‌ها را در حوزه‌های مختلف جستجو می‌کنند (موسوی، ۱۳۹۲).

اهمیت این مفهوم به ویژه با پیچیده‌تر شدن زندگی اجتماعی و زیست شهری بیشتر هم شده است؛ و با این وجود در مورد اینکه چه چیزی یک محیط شهری قابل زندگی و بانشاط را ایجاد می‌کند، اتفاق نظر وجود ندارد. توسعه محیط‌های شهری بر اهمیت توجه به روحیات، احساسات و کیفیت زندگی افراد افزود و در عصر کنونی یکی از اهداف اساسی در حکمرانی شهری این است که محیط شهری برای ساکنان آن «قابل زندگی» باشد. زیست‌پذیری یک اصطلاح گسترده برای کیفیت‌های مختلف محیط است که به نظر می‌رسد به رفع همه‌جانبه نیازهای انسان مرتبط باشد (Veenhoven, 2018). به این موضوع «کیفیت مکان» و «زندگی پایدار» نیز گفته می‌شود (Grabowska et al, 2021). محیط‌های قابل زندگی و باکیفیت شرایطی را فراهم می‌کنند که در آن افراد می‌توانند شکوفا شوند و میزان شکوفایی افراد در سلامت و شادی و نشاط آنها آشکار می‌شود (Veenhoven, 2024).

براساس نظرسنجی موسسه گالوپ در سال ۲۰۲۰ که میزان شادی را در کشورهای جهان مطالعه کرده است، بالاترین نرخ شادی در بین سال‌های ۲۰۱۹ - ۲۰۱۷ به ترتیب متعلق به کشورهای فنلاند (۷/۸۰۹)، دانمارک (۷/۶۴۶) و سوئیس (۷/۵۶۰) است و در رتبه آخر کشورهای افغانستان (۲/۵۶۷)، سودان (۲/۸۱۷) و زیمبابوه (۳/۲۹۹) قرار دارند. همچنین این نظرسنجی تغییرات نرخ شادی در بین کشورهای جهان را از سال ۲۰۱۹-۲۰۱۷ نسبت به سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۰۸ نشان می‌دهد. طبق داده‌های این نظرسنجی کشور بنین (۱/۶۴۴)، توگو (۱/۳۱۴)، مجارستان (۱/۱۰۴) بیشترین تغییرات را در جهت مثبت داشته‌اند یعنی این کشورها نسبت به سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۰۸، نرخ شادی بیشتری داشته‌اند و کشورهای ونزوئلا (-۱/۸۵۹) افغانستان (-۱/۵۳۰)، لسوتو (-۱/۲۴۵) تغییراتی در جهت منفی داشته‌اند؛ که نشانگر این است که نرخ شادی در این کشورها نسبت به سال‌های ۲۰۱۲-۲۰۰۸ نزول کرده است. نرخ شادی ایران در بین سال‌های ۲۰۱۹-۲۰۱۷ عدد (۴/۶۷۲) را نشان می‌دهد و بر این اساس رتبه جهانی آن هم صد و هجدهم بوده است. میزان شادی در کشور ایران از سال ۲۰۲۴ - ۲۰۱۹ نسبت به سال‌های ۲۰۱۷-۲۰۱۲ به مقدار (-۰/۰۶۵) کمتر شده است (Helliwell et al., 2021).

طبق تخمین‌ها بین سال‌های ۱۹۶۶ تا ۲۰۰۵، زنان نسبت به مردان از لحاظ شادی شرایط شان بدتر شده است. اگرچه قبل از آن و در دهه ۱۹۷۰ زنان بیشتر از مردان گزارش می‌دادند که "بسیار شاد" هستند و این تفاوت در دهه ۱۹۸۰ شروع به از بین رفتن کرد. در دهه ۱۹۷۰ مردان و زنان تقریباً به‌طور مساوی گزارش می‌کردند که "خیلی خوشحال نیستند" و شکافی در دهه ۱۹۹۰ ظاهر می‌شود که زنان بیشتر از مردان احتمال ناخشنودی را گزارش می‌کردند (Stevenson & Wolfers, 2009). این کمتر شدن شادی در بین زنان طبیعتاً شامل زنان سرپرست خانوار هم می‌شود. زنانی که به دلایلی در معرض آسیب‌های اجتماعی بیشتری قرار دارند و از این منظر شرایط شکننده و ناپایداری دارند.

در کشور ما داده‌های آماری نشان‌دهنده روند افزایشی تعداد و نسبت زنان سرپرست خانوار در دهه اخیر می‌باشد. براساس سرشماری نفوس و مسکن تعداد خانوارهای با سرپرستی زن، بیش از دو میلیون و پانصد و شصت و سه هزار خانوار بوده است. در واقع سهم زنان از سرپرستی خانوارها (۱۳/۳ درصد) به خود اختصاص داده که نشان‌دهنده رشد قابل‌ملاحظه‌ای نسبت به سایر دوره‌های سرشماری است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) اما چنین به نظر می‌رسد که زندگی زنان پس از ترک مرد خانواده غالباً با مشکلاتی روبه رو می‌گردد. از جمله

مشکلاتی که می‌توان نام برد عبارتند از: رویارویی با مسائل اقتصادی است که این گروه از زنان، پیش از این برای مواجهه با آن توانمند نشده‌اند. همچنین می‌توان به زندگی در تنهایی، همراه با افسردگی و ناامیدی که بیشتر ناشی از نگرش منفی جامعه نسبت به این قشر از زنان می‌باشد اشاره کرد. روابط اجتماعی این گروه از زنان در فقدان حضور همسر در خانواده خدشه‌دار شده و منجر به وجود آمدن مشکلات عدیده‌ای گشته و ایفای نقش‌های چندگانه‌ای که گاه در تعارض با یکدیگر قرار می‌گیرند موجبات خستگی جسمی و روحی آن‌ها را فراهم آورده است. بی‌قدرتی، فقر، ناتوانی به‌ویژه در امور اقتصادی خانواده، سلامت روانی و روحی آنان را مختل و بستر اختلالات روانی از جمله افسردگی، کاهش اعتماد به نفس و امثال آن را رقم می‌زند (نازکتبار و ویسی، ۱۳۷۸؛ Langlois & Fortin, 1994). مطالعات و تحقیقات مختلفی نشان داده است که در وهله اول، فقر اقتصادی منجر به نارضایتی این گروه از زندگی و از بین رفتن و یا کاهش نشاط اجتماعی و عدم رفاه ذهنی می‌گردد. پژوهشگران بسیاری بر این باورند که این مشکلات مادی و اجتماعی زنان سرپرست منشأ استرس، اضطراب و افسردگی بیش‌تر آن‌ها نسبت به دیگر زنان گردیده و همین عامل باعث کاهش و یا از بین رفتن احساس شادی و نشاط اجتماعی در آن‌ها می‌باشد (Simmons, 1994).

در استان خوزستان در حال حاضر ۳۱ هزار و ۱۷۹ زن سرپرست خانوار تحت پوشش بهزیستی خوزستان هستند که از این تعداد حدود یک‌سوم در شهرستان اهواز زندگی می‌کنند. جمعیت زنان سرپرست خانوار تحت پوشش بهزیستی خوزستان ۲,۷ درصد جمعیت استان را شامل می‌شود. زنان سرپرست خانوار تحت پوشش بهزیستی خوزستان در دهک‌های یک تا پنج قرار می‌گیرند و به دلایل مختلف از جمله طلاق، فوت همسر، از کار افتادگی همسر، زندانی و معتاد بودن همسر، تحت پوشش بهزیستی خوزستان قرار گرفته‌اند. متأسفانه در جامعه کنونی ما زندگی زنان پس از ترک شوهر غالباً با ابهامات و مخاطراتی روبروست از جمله سرپرستی فرزندان به تنهایی، سختی مشکلات اقتصادی، زندگی در تنهایی و همراه با افسردگی و ناامیدی و همچنین نگرش غلط جامعه نسبت به زنان مطلقه و بیوه در فقدان همسرشان آنان را در روابط اجتماعی و حضور در اجتماع با مشکلات عدیده‌ای روبرو می‌کند. نگاه‌های معنی‌دار، سخنان تلخ و گزنده، از دست دادن حمایت‌های عاطفی همسر، فقر اقتصادی و تمایل به تنها ماندن و حفظ حیثیت و شخصیت خود پاره‌ای از مشکلات تمام‌ناشدنی این قشر زحمت‌کش است. باری با تمام این مشکلات نیاز به توجه جدی در این باره احساس می‌شود. در همین راستا پژوهش حاضر به دنبال بررسی این مسئله است که احساس نشاط اجتماعی در میان این زنان سرپرست خانوار تحت پوشش بهزیستی اهواز چگونه است و عوامل مرتبط با آن کدامند؟

پیشینه تجربی

در رابطه با احساس نشاط اجتماعی، پژوهش‌های گسترده‌ای در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است. تحقیقات انجام شده در ایران نشان می‌دهد زنان سرپرست خانواده نسبتاً شاد نیستند. بلکه در مقایسه با زنان عادی، اختلالات روان‌شناختی (افسردگی، انزوا، شکایت جسمانی و اضطراب) بیشتری را تجربه می‌کنند (تاتینا بلداجی و همکاران، ۱۳۸۹). همچنین افلاکی‌فرد و ایزدپناه (۱۳۹۸)، نشان دادند بین کیفیت زندگی و شادکامی مادران سرپرست خانواده و مادران غیرسرپرست، تفاوت معناداری وجود دارد و میانگین کیفیت زندگی و شادکامی مادران سرپرست خانواده نسبت به مادران غیرسرپرست خانواده پایین‌تر است. نتایج پژوهش ربانی و همکاران (۱۳۸۶) نشان داد اگرچه میزان سرمایه فرهنگی و سبک‌های فراغتی فرهنگی در بین سرپرستان میانگین پایینی دارد، اما همواره با احساس شادمانی آنها همبسته است؛ به طوری که به نظر می‌رسد با افزایش آن‌ها، میزان شادی نیز افزایش می‌یابد. از سوی دیگر دین‌داری نیز، یکی از

مشخصه‌های فرهنگی در شهر اصفهان است و با احساس شادی سرپرستان خانوار رابطه معنی‌دار و مستقیم دارد. مطالعه اعظم‌آزاده و تافته (۱۳۹۴) حاکی از آن بود که موانع شادمانی به شیوه‌های گوناگون در زندگی اجتماعی این گروه مداخله می‌کند و در نهایت نیز به طردی خودخواسته و تحمیلی در زندگی آنها منجر می‌شود. شرایط نامناسب گذشته، حال و پیش‌بینی آینده‌ای مبهم، بستری را برای کاهش احساس شادمانی فراهم آورده است. همچنین جاهد و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهش خودن نشان دادند که بین اشتغال مادر با شادکامی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین بین شادکامی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان براساس اشتغال مادر تفاوت معناداری وجود ندارد. نتایج برآمده از پژوهش جعفری صحرارودی (۱۳۹۹) نشان داد که بین الگوهای ارتباطی خانواده با سازگاری دانش‌آموزان رابطه معنادار وجود دارد و الگوهای ارتباطی خانواده قادر به پیش‌بینی معنادار شادکامی دانش‌آموزان می‌باشند. علیپور نورتاش و همکاران (۱۳۹۸) نشان داد که واقعیت درمانی گروهی باعث کاهش معنی‌دار میزان خشم در بین زنان سرپرست خانواده و افزایش معنی‌دار میزان شادمانی زنان سرپرست خانواده شد. بر این اساس نتیجه‌گیری می‌شود که برای افزایش شادمانی و کاهش میزان خشم زنان می‌توان از این روش درمانی بهره‌برداری کرد. فلک‌الدین و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی به مادران، سرپرستی خانوار و شادکامی خانواده در بین زنان سرپرست خانوار شهر یزد پرداختند. از بین یافته‌های پژوهش، شش مفهوم نهایی نگرش بازاندیشانه، مدیریت اقتصادی زندگی، طردگریزی فعالانه، استیگمای ناشی از فرهنگ، تلاش در جهت توسعه و تعمیق روابط اجتماعی و تمرکز ویژه بر تربیت و رشد همه‌جانبه فرزندان به دست آمد. نتایج پژوهش نشان داد که درواقع زنان پژوهش حاضر همه سعی و تلاش خویش را به کار می‌گرفتند که شادکامی را در بین فرزندان خویش به وجود آورند، مشکلات اقتصادی را مدیریت کنند و با داغ ننگ ناشی از سرپرست خانوار بودن و مشکلات پس از آن کنار بیابند، همچنین در روحيات خویش نوعی بازاندیشی مثبت داشته باشند و با تقویت روحیه خویش، برای شادکامی فرزندان‌شان تلاش کنند.

از مطالعات خارجی صورت گرفته، کامر و پاوسی^۱ (۲۰۰۳) در پژوهشی به بررسی شادی و احساس تعلق به جامعه در پیمایش ارزش جهانی پرداختند. آنها در پیمایش ارزش جهانی (۲۰۱۷-۲۰۲۰) با استفاده از نمونه بین‌المللی بزرگی از ۱۲۰ هزار پاسخ‌دهنده از ۷۴ کشور، میزانی را که شادی درک شده به احساس ارتباط در هر حوزه بستگی دارد، بررسی کردند. پس از محاسبه متغیرهای جمعیتی مختلف مانند سن، جنسیت، تحصیلات، محیط شهری/روستایی و درآمد، نتایج نشان داد که شادکامی ادراک شده فرد با احساس ارتباط با تقریباً همه حوزه‌ها پیش‌بینی می‌شود؛ و هر چه شخص احساس ارتباط بیشتری می‌کرد، شادتر بود. آیریزا^۲ و همکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی به بررسی معنای شادکامی کودکان پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که مضامین متعددی به‌عنوان معنا و نیز منابع شادی پدیدار می‌شوند: (۱) عاطفه مثبت؛ (۲) انجام فعالیت‌های لذت‌بخش؛ (۳) دریافت چیزی؛ (۴) دستیابی به چیزی؛ (۵) ارتباط با دیگران؛ (۶) داشتن وضعیت جسمانی مثبت؛ (۷) انجام فعالیت‌های مذهبی؛ و (۸) روزها یا رویدادهای خاص. لوین و والد^۳ (۲۰۲۰) با استفاده از تعاملات چهره به چهره و همچنین محرک‌های مبتنی بر فیلم و سناریو، بررسی کرده‌اند که چگونه تظاهر به شادی در مواجهه با سختی‌های شخصی بر اعتماد بین همکاران تأثیر می‌گذارد. یافته‌ها نشان داد که افرادی که در زمینه‌های حرفه‌ای خود را خوشحال می‌کنند، با وجود اینکه به‌عنوان ناصادق تر تلقی می‌شوند، احتمالاً استخدام می‌شوند و بیشتر مورد اعتماد دیگران قرار می‌گیرند. کیم و هور^۴ (۲۰۱۹) در پژوهشی در کشور

1. Cramer & Pawsey

2. Ayriza

3. Levine & Wald

4. Kim & Hur

کره، به این نتیجه دست یافتند که وضعیت سلامت، بحران مالی و حمایت اجتماعی بر عزت نفس و تفکر مثبت رابطه معنی‌داری دارند. نتایج این پژوهش نشان داد وضعیت سلامت، بحرانی مالی و حمایت اجتماعی به واسطه عزت نفس و تفکر مثبت بر آن بر شادکامی زنان میانسال اثر غیرمستقیم و معنی‌داری دارند. بین تفکر مثبت و عزت نفس با شادکامی اثر مستقیم و معنی‌داری به دست آمد. کوپر^۱ و همکاران (۲۰۱۱) پژوهشی در کشور آمریکا انجام دادند و نشان دادند در سال‌هایی که میزان نابرابری درآمد اشخاص بزرگسال شاغل کمتر بوده نشاط و شادمانی افراد افزایش داشته و در مقابل هر چه فقر مادی و احساس بی‌عدالتی فزونی گیرد، احساس ناخوشایندی در افراد بیشتر و منجر به کاهش احساس نشاط در آنان می‌شود. دمیر و اوزلمیر^۲ (۲۰۱۰) نشان دادند کیفیت روابط دوستی و ارتباط اجتماعی، متغیر مستقل (پیش‌بینی‌کننده) مهمی برای شادمانی به حساب می‌آید. مضاف بر این، این سؤال به ذهن می‌آید که علت رابطه میان این دو چه چیزی است؟ یافته‌ها نشان از آن داشت که تجربیات دوستانه یکی از دلایل چرایی کیفیت رابطه دوستی با شادی است که زمینه‌ای برای نیازهای اساسی ارضاشده را به وجود می‌آورد.

بررسی تحقیقات پیشین نشان می‌دهد تعداد پژوهش‌های مرتبط با زنان سرپرست خانوار در ایران نسبت به فراوانی پژوهش‌های انجام شده در ارتباط با زنان به طور کلی اندک است و اگر این پژوهش‌های انجام شده را محدود به بررسی احساس نشاط در میان این زنان کنیم این عدد کمتر هم می‌شود. از سوی دیگر در مواردی هم که زنان سرپرست خانوار در ایران مورد توجه قرار گرفته‌اند بیشتر متغیرهایی چون تأثیر سرمایه اجتماعی و حمایت اجتماعی بر میزان تاب‌آوری، آنان مورد توجه قرار گرفته است؛ یعنی شرایط آنان خاص در نظر گرفته شده و به حمایت اجتماعی و تاب‌آوری و متغیرهایی مشابه در مطالعه شرایط زندگی آنان بسنده شده است. در حالی که احساس نشاط آنان که تأثیر مستقیمی بر سلامت روان آنان دارد نیز واجد اهمیت فراوان است. از همین روی در پژوهش کنونی سعی شده هم بر احساس نشاط اجتماعی زنان سرپرست خانوار تمرکز شود و هم متغیرهای نوینی در ارتباط با آن مورد توجه قرار گیرد. مرور مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که به نقش عوامل اجتماعی - اقتصادی به نشاط اجتماعی زنان سرپرست کمتر توجه شده است. لذا در پژوهش حاضر، این موضوع مورد بررسی قرار گرفته است.

ملاحظات نظری

طی سال‌های اخیر با توجه به رشد تعداد شهرها و نرخ شهرنشینی، موضوع نشاط اجتماعی شهروندان و به خصوص چگونگی تأثیرگذاری محیط مصنوع (ساخته شده) شهری بر نشاط اجتماعی شهروندان به یکی از موضوعات مهم در مطالعات پژوهشگران تبدیل شده است (قنبری و همکاران، ۱۴۰۱). در این پژوهش تبیین متغیر نشاط اجتماعی با استناد به نظریه شادی و خوشبختی سیلگمن انجام شده است. در این نظریه سه منبع برای نشاط مطرح است: ۱- رضایت از زندگی، ۲- دلبستگی‌های زندگی ۳- کارهای مفید و هدفمند، خوشبختی واقعی زمانی به دست می‌آید که افراد به این سه منبع شادی دست یافته باشند. همچنین با استناد به نظریه فرهنگی، احساس نشاط به فضای مفهومی شادمانی در فرهنگ‌های مختلف و قضاوت‌های ارزشی منتج به شادی یا ناشادی افراد، اطلاق می‌شود (Chiu et al., 2011: 842). برای اندازه‌گیری نشاط از پرسشنامه شادکامی آکسفورد استفاده شده است.

1. Cooper

2. Demir & Ozdemir

کاکرهام چارچوب نظری بورديو در نظریه سبک زندگی مرتبط با سلامت را دنبال کرد و سبک‌های منفی زندگی مرتبط با سلامت را به‌عنوان عامل اجتماعی اصلی نزول امید به زندگی در روسیه، مطالعه کرد (Cockerham, 2010). او به پیروی از وبر، سبک‌های زندگی سلامت‌محور را مجموعه‌ای از الگوهای رفتاری مرتبط با سلامت می‌داند که مبتنی بر انتخاب‌های افراد از گزینه‌ها و فرصت‌های موجود در زندگی‌شان است به این ترتیب، او براساس انتخاب‌ها و فرصت‌های زندگی افراد مفهوم سبک زندگی را بررسی می‌کند. فرصت‌های زندگی شامل سن، جنس، نژاد، قومیت و دیگر متغیرهای مرتبطی است که بر انتخاب‌های سبک زندگی تأثیر می‌گذارد. رفتار برآمده از این انتخاب‌ها می‌تواند نتیجه‌های مثبت و منفی برای بدن و ذهن افراد در پی داشته باشد (Cockerham, 2010). او معتقد است سبک زندگی افراد شرایط افراد در ساختار اجتماعی، یک عادت‌وارهٔ پرورش‌دهندهٔ اعمال و یک سبک زندگی را به وجود آورد که سبب یا مانع ایجاد بیماری‌های قلبی، سانحه‌ها و مشکل‌هایی می‌شود که به کوتاه‌شدن طول عمر منجر می‌شود. این رفتارها هنجارهایی بودند که با تعامل گروه ایجاد می‌شدند، با فرصت‌های موجود در آنها شکل می‌گیرند و به‌وسیلهٔ عادت‌واره درونی می‌شوند. ساختار زندگی روزمره، انتخاب‌های مرتبط با سلامت را در حوزه‌ای قالب‌بندی می‌کرد که در آن سبک‌های زندگی به مرگ‌های زودرس منجر می‌شد (Cockerham, 2010). متغیر سلامت عمومی از نظریه سبک زندگی مرتبط به سلامت عمومی کاکرهام استخراج شده است.

آرگایل (۲۰۰۱) معتقد است که هرچند مدرنیته (هویت مدرن) سبب کاهش احتمال خطر در برخی از حوزه‌ها می‌شود، اما در عین حال خطرها و ناامنی‌های دیگری را جایگزین کرده. عوامل تهدیدکننده شادمانی از دیدگاه گیدنز: متزلزل شدن ریشه‌های اعتماد به نظام‌های انتزاعی و احساس ناامنی و اضطراب وجودی، تهدیدهای خشونت‌آمیز ناشی از صنعتی‌شدن است. همچنین با استناد به نظریه کنترل که به وسیله راتر معرفی شده است که بر این اعتقاد است افراد دارای انتظارات تعمیم یافته‌اند (Cheng & Furnham, 2003). جمعی معتقدند پیشامدها توسط آنها تحت کنترل هستند و جمعی دیگر بر این باور هستند پیشامدها دست افراد دیگر و به شانس بستگی دارد و در نهایت کنترل درونی را به‌طور مستمر عاملی برای شادی پیش‌بینی می‌کند (Rorty, 1999). متغیر هویت مدرن از نظریه گیدنز استخراج شده است.

نظریه محرومیت نسبی در زمینه متغیر پایگاه اقتصادی و اجتماعی از جمله نظریه‌های مطرح در زمینهٔ جامعه‌شناسی در ارتباط با شادی، نظریه محرومیت نسبی^۱ است. براساس این دیدگاه انسان‌ها عموماً به مقایسه خود با دیگران می‌پردازند و در این رابطه وقتی احساس فقر و بی‌عدالتی می‌کنند واکنش‌های شدید عاطفی (مانند تعویض شغل، کارشکنی و خودکشی و...) نشان می‌دهند. هنگامی که این احساس به‌اثری درجه خود برسد به احساس تضاد اجتماعی منجر شده و تعارضات شدیدی را در پی می‌آورد (رفیع‌پور، ۱۳۷۸: ۴۵). پایگاه اقتصادی - اجتماعی از نظریه محرومیت نسبی استخراج شده است.

از نظر هالر و هادلر^۲ (۲۰۰۶) داشتن رفاه نسبی، رابطه‌های خوب اجتماعی، کسب موفقیت‌های شغلی و تخصصی، مشارکت‌های فرهنگی و اجتماعی، بهره‌گیری از وسایل ارتباط جمعی و قرارگیری در شرایط اقتصادی عادلانه و برابر و همچنین دموکراسی سیاسی از جمله عوامل موثر بر شادی اشخاص یک جامعه می‌باشد. برای تبیین رابطه بین استفاده از وسایل ارتباط جمعی (رسانه‌های جمعی) و احساس نشاط اجتماعی از پژوهش هالر و هادلر استفاده شده است.

1. Relative Deprivation

2. Haller & Hadler

برای استناد به نظریه تجربه‌های مؤثر^۱، از دیدگاه آنتونی گیدنز (۱۹۸۹) استفاده شده است. تجربیات مؤثر به تجربیاتی گفته می‌شود که اغلب دارای شدت تاثیر بالایی می‌باشند. در تجربیات مؤثر از تجربیات اجتماعی و اعتقادی زندگی افراد بهره برده می‌شود و برای ارزیابی خوشبختی یا شوربختی فرد از تجربه‌های مؤثر مثبت و منفی وی استفاده می‌گردد. براساس این نظریه روحیه فرد به‌عنوان منبع شناخت تلقی می‌شود که می‌توانیم آن را به دو دیدگاه تقسیم‌بندی نماییم. دیدگاه اول نقطه تعادل تجربه‌های تاثیرگذار را (از طریق فراوانی و بر حسب زمان) در نظر گرفته و سپس تاکیدش بر این موضوع است که نقطه تعادل بر روی کدام یک از تجربه‌های مثبت و منفی فرد قرار می‌گیرد. دومین دیدگاه بر این باور است که بهترین بازگوکننده برای این موضوع اعتقادات و روحیات افراد می‌باشد؛ یعنی فرد احساس خوشبختی بیشتری می‌کند فراوانی نسبی تجربیات مثبت در اعتقادات دینی مثبت و حمایت‌ها و اعتماد سنجی‌ها افزایش داشته و زمانی که تجربیات ناخوشایند از بی‌اعتقادی‌ها بر زندگی فرد غلبه پیدا کند نشانگر این موضوع است که روحیه فرد منفی شده و از اعتقادات فاصله گرفته است (Diener et al, 2009). فرضیه اعتقادات دینی مذهبی از نظریه تجربه‌های مؤثر آنتونی گیدنز استخراج شده است.

جدول ۱- نحوه استخراج متغیرهای پژوهش از چارچوب نظری و پیشینه تجربی پژوهش

نظریه و نظریه‌پرداز	متغیرهای استخراج شده از نظریه‌ها
سبک زندگی مرتبط با سلامت عمومی کارهام نظریه	سلامت عمومی
آنتونی گیدنز	هویت مدرن
نظریه محرومیت نسبی	پایگاه اقتصادی اجتماعی
کارل مارکس و گیدنز	سرمایه اجتماعی
هالر و هادلر	استفاده از وسایل ارتباط جمعی
نظریه تجربیات مؤثر از گیدنز	اعتقادات دینی مذهبی

منبع: یافته‌های پژوهش

روش و داده‌های پژوهش

روش پژوهش حاضر پیمایشی از نوع توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری این پژوهش، حدود ۴۰۰۰ نفر از زنان سرپرست خانوار تحت پوشش بهزیستی در اهواز هستند؛ که فراوانی آن‌ها با استعلام از سازمان بهزیستی اهواز به دست آمده است. حجم نمونه در این پژوهش براساس فرمول کوکران با حداکثر واریانس ($q = 0/5$ و $p = 0/5$)، با اطمینان ۹۵ درصد ($t = 1/96$) و دقت احتمالی ۵ درصد، ۳۵۱ نفر محاسبه شد. در این پژوهش با توجه به ماهیت موضوع و با مراجعه به سازمان بهزیستی شهر اهواز و حضور زنان سرپرست در این سازمان به صورت تصادفی ساده نمونه‌گیری انجام شد. همچنین از اعتبار محتوایی برای سنجش اعتبار مقیاس استفاده شده است.

^۱. Affective theories

جدول ۲- ضریب پایایی متغیرها

تعداد گویه‌ها	آلفای کرونباخ مربوط به هر متغیر						نوع متغیر
۴۰	رضایت زندگی	آراستگی ظاهری	تعامل اجتماعی	کارایی فردی	احساس امنیت	مقبولیت اجتماعی	نشاط اجتماعی
	۰/۹۰	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۹۰	۰/۹۳	
۲۲	ساختاری		شناختی	رابطه ای			سرمایه اجتماعی
	۰/۹۱		۰/۸۵	۰/۸۱			
۲۰	باور دینی		عمل به وظایف دینی	عواطف دینی			دینداری
	۰/۷۱		۰/۷۰	۰/۷۱			
۷	۰/۹۱						سلامت عمومی
۲۲	۰/۸۹						هویت مدرن
۶	۰/۸۸						وسایل ارتباط جمعی

منبع: یافته‌های پژوهش

برای اطمینان از پایایی ابزار پژوهش، پیش‌آزمون با استفاده از آلفای کرونباخ انجام شد. نتایج به‌دست‌آمده (جدول ۲) نشان‌دهنده پایایی مناسب متغیرها و شاخص‌های مورد استفاده در پرسش‌نامه بوده است. تعاریف مفهومی و تعاریف عملیاتی متغیرهای پژوهش به شرح زیر است:

احساس نشاط اجتماعی: احساس شادمانی و نشاط داشتن را کسی متوجه می‌شود که این موهبت و نعمت را از دست داده و به افسردگی و غمگینی دچار گردیده است. احساس نشاط در جامعه، از عواملی نشأت می‌گیرد که بیشتر آن‌ها در جمع متجلی می‌شوند شادکامی و نشاط اجتماعی جز هیجانات مثبتی تلقی می‌شود که از دو بُعد رضایت درونی و رفتارهای اجتماعی شکل گرفته و توانایی نشان دادن نشاط شخص را دارد. شادمانی این قدرت را به افراد می‌دهد که کارهایی را انجام دهند که تاکنون فکر نمی‌کردند توانایی انجام آن را دارند و به آنان یک انرژی مضاعفی می‌دهد تا با تسلط بر موقعیت‌شان احساس بهتری داشته باشند (زارعی و همکاران، ۱۳۸۸: ۶). در این تحقیق احساس نشاط اجتماعی متغیر اصلی و وابسته است. به‌منظور سنجش نشاط اجتماعی از پرسشنامه نشاط اجتماعی و شادی آکسفورد، استفاده شده است. آرگایل، مارتین و کراسلند (۱۹۸۹) نشاط اجتماعی را به شش مولفه رضایت از زندگی (۸ گویه)، آراستگی ظاهری (۹ گویه)، تعامل اجتماعی (۵ گویه)، کارایی فردی (۸ گویه)، احساس امنیت (۴ گویه) و مقبولیت اجتماعی (۶ گویه) آورده شده است. در این پرسشنامه جدید گویه‌ها با قالبی از نوع لیکرت طراحی شده‌اند.

سرمایه اجتماعی: پاتنام (۱۹۹۳) سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از روابط صریح میان افراد معرفی می‌کند که موجب گسترش تعاون و همیاری میان اشخاص جهت دستیابی به فواید و مزایای دوطرفه در جامعه می‌شود (Putnam, 1993). همچنین به باور هانی فان^۱ نیز سرمایه اجتماعی نیز شامل رویدادی می‌شود که درون رابطه‌های بین افراد جامعه پنهان شده و موجب شکل‌گیری حسن ظن میان آنها می‌شود وفاق و یک‌رنگی آنها را نسبت به همدیگر افزایش می‌دهد. با توجه به تعریف نظری این مفهوم، در این پژوهش از پرسشنامه سرمایه اجتماعی ناهاپیت و گوشال^۲ (۱۹۹۸)، استفاده شده است. این پرسشنامه در سه بعد ساختاری، شناختی و رابطه‌ای می‌باشد که هفت خرده‌مقیاس شبکه‌ها، اعتماد، همکاری، فهم متقابل، روابط، ارزش‌ها، تعهد را مورد بررسی قرار می‌دهد و در ۲۲ گویه تنظیم شده و براساس مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت خیلی موافقم ۵، موافقم ۴، نظری ندارم ۳، مخالفم ۲ و خیلی مخالفم ۱ ساخته شده است.

پایگاه اجتماعی اقتصادی: پایگاه اجتماعی اقتصادی از شاخص‌هایی است جایگاه فرد را در سلسله مراتب اجتماعی تعیین می‌کند. ترکیبی از متغیرهای درآمد، منزلت شغلی و تحصیلات و ... به‌عنوان معرف‌های پایگاه فرد است (ملکی و عباسپور، ۱۳۸۷: ۱۶۹). جهت سنجش متغیر پایگاه اجتماعی - اقتصادی در پرسش‌نامه به صورت محقق‌ساز از سؤالاتی از قبیل سطح تحصیلات، میزان درآمد، نوع شغل، نوع منزل مسکونی و داشتن خودرو شخصی و مالکیت تلفن همراه، داشتن سپرده بانکی، اموال به ارث رسیده و غیره استفاده شده است.

هویت مدرن: هویت مدرن یا به‌عبارت دیگر نوگرایی فرایند دگرگونی اجتماعی است که در آن «جامعه در حال توسعه» مختصات «جامعه پیشرفته‌تر» را به خود می‌گیرد. هویت مدرن یا «نوگرایی» به خردباوری و تلاش‌های خردمندانه برای هر چیزی، تغییر باورهای سنتی و عادت‌های اجتماعی همزمان با عبور از ارزش‌ها، احساسات و باورها گفته می‌شود. به‌صورت کلی به روش‌های مادی و فکری زندگی کهن اطلاق می‌شود (احمدی، ۱۳۷۷: ۱۱). در پرسش‌نامه هویت مدرن ۲۲ گویه در قالب طیف لیکرت در سطح سنجش فاصله‌ای (از نمره یک تا پنج)، استفاده شد. پاسخگو نگرش خود را براساس خیلی کم تا خیلی زیاد در دامنه‌ای نمره‌ای بین ۱ تا ۵ ابراز می‌کند و از مجموع گویه‌های مطرح شده قادر خواهد بود نمره‌ای بین ۲۲ تا ۱۱۰ کسب کند (احمدی، ۱۳۷۷: ۱۱).

دینداری: سراج‌زاده تعریف دینداری را این چنین ارائه داده است: معتقد و مذهبی بودن، عنوان عامی می‌باشد که به هر فرد یا پدیده‌ای که ارزش‌ها و نشانه‌های مذهبی در آن تجلی داشته باشد، نسبت داده می‌شود. نمونه‌ای از ارزش‌ها و نشانه‌های دینی افراد را در نگرش، گرایش و کنش‌های آشکار و پنهان آنان می‌توان یافت. فرد مقید به امور دینی و مذهبی خودش را ملزم به رعایت شئونات، دستورات و توصیه‌های مذهبی می‌داند (سراج‌زاده و پویافر، ۱۳۸۷).

برای عملیاتی کردن متغیر دینداری از پرسشنامه استاندارد دینداری گلاک و استارک^۳ (۱۹۶۵)، استفاده شد که به منظور سنجش میزان دینداری فرد مسلمان و براساس هنجار جامعه‌ی ایرانی ساخته شده است. این پرسشنامه براساس مقیاس لیکرت (هرگز، ۱؛ به‌ندرت، ۲؛ گاهی اوقات، ۳؛ معمولاً، ۴؛ اکثر اوقات، ۵؛ همیشه،) می‌باشد. از مجموع گویه‌های مطرح شده (۲۰) پاسخگو قادر خواهد بود نمره‌ای بین ۲۰ تا ۱۰۰ کسب کند.

1. Hanifan

2. Nahapit and Ghoshal

3. Glock and Stark

استفاده وسایل ارتباط جمعی: وسایل ارتباط جمعی به وسایلی گفته می‌شود که موجب اطلاع رسانی و ارتباط جمعی و همگانی در جامعه می‌شود نظیر رادیو، تلویزیون، روزنامه و ... یکی از منابع ایجاد نشاط اجتماعی به یاری منابع و وسایل ارتباط جمعی و همگانی می‌باشد از جمله منابع هویت‌ساز جمعی می‌شود به تلویزیون، رادیو، ماهواره و اینترنت و ... اشاره نمود که با برنامه آموزشی مفیدشان این امر را محقق می‌سازند (حقی و عنبری، ۱۳۹۳: ۸). به منظور عملیاتی کردن متغیر بهره‌گیری از وسایل ارتباط جمعی به صورت محقق‌ساز و جهت سنجش این متغیر از پاسخگو سئوالاتی پرسیده شد که گویه‌ها به صورت طیف ارزش‌گذاری لیکرت‌در نظر گرفته شده است. پاسخ‌ها در قالب پنج گزینه اصلاً، خیلی کم، تاحدودی، زیاد و خیلی زیاد ارائه شده‌اند و به ترتیب از نمره ۱ تا ۵ ارزش‌گذاری شده است.

سلامت عمومی: سلامت عمومی به وضعیت و شرایط جسمانی و بدنی اشاره دارد؛ که وضعیت بدنی در چه شرایطی به لحاظ بیماری یا سلامتی جسمی قرار دارد. سلامت خانواده و افزایش آگاهی زنان و قدرت تصمیم‌گیری آن‌ها در گرو سلامتی خود و خانواده آن‌ها می‌باشد (قلی‌پور و رحیمیان، ۱۳۸۸: ۱۴). به منظور سنجش متغیر وضعیت سلامت، از پرسشنامه استاندارد سلامت عمومی^۱ بهره جسته که این پرسشنامه دارای ۲۸ ماده می‌باشد که توسط گلدبرگ^۲ (۱۹۷۲)، تدوین گردید و که دارای چهار مقیاس فرعی بود که عبارتند از: ۱. علائم جسمانی ۲. علائم اضطرابی ۳. کارکرد اجتماعی ۴. علائم افسردگی. در این پژوهش، سلامت جسمانی مدنظر قرار گرفته و فقط از گویه‌های علائم جسمانی استفاده می‌شود؛ که با طیف ارزش‌گذاری لیکرت ۵ گزینه‌ای خیلی زیاد- زیاد- تا حدودی- کم خیلی کم به ترتیب از نمره ۵ تا ۱ ارزش‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، پایایی و روایی لازم را کسب نموده و پایایی آن ۰/۹۱ به دست آمد.

یافته‌های پژوهش

با توجه به نتایج به دست آمده ۱۴/۸ درصد زنان کمتر از ۳۰ سال، سن ۳۸/۵ درصد ۳۱-۴۰ سال، سن ۳۰/۸ درصد ۴۱-۵۰ سال و سن ۱۶ درصد بیشتر از ۵۰ سال می‌باشد. همچنین نتایج نشانگر این است که ۷۳/۵ درصد زنان مجرد و ۲۶/۵ درصد دیگر متأهل می‌باشند. پایه تحصیلی ۱۰/۸ درصد از نمونه آماری بی‌سواد، ۱۲/۵ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، ۲۸/۸ درصد دارای تحصیلات راهنمایی، ۴۰/۵ درصد دارای تحصیلات دبیرستان و دیپلم و ۲/۸ درصد دارای تحصیلات فوق دیپلم و ۴/۶ دارای تحصیلات لیسانس می‌باشند. در خصوص وضعیت اشتغال نتایج حاکی از این است که ۲۳/۱ درصد زنان شاغل هستند.

طبق جدول ۳ میانگین واقعی متغیر سرمایه اجتماعی ۸۰/۴ که بیشتر از میانگین طیف ۶۶ می‌باشد. متغیر دینداری ۷۰/۶ با انحراف معیار ۰/۷۹ می‌باشد که بیشتر از میانگین طیف ۶۰ است؛ که نشان از میزان بالای دینداری در بین جامعه آماری بوده است. در خصوص متغیر استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی میانگین واقعی ۲۰/۴ بیشتر از میانگین مورد انتظار ۱۸ است. میانگین سلامتی عمومی (۲۴/۳۶) در بین جامعه آماری بیشتر از میانگین مورد انتظار (۲۱) است و همچنین میانگین هویت مدرن (۷۹/۴۲) بیشتر از میانگین مورد انتظار (۶۶) بوده است.

1. General Health Questionnaire(GHQ)

2. Goldberg

جدول ۳- آماره‌های توصیفی متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش

متغیر	میانگین	میانگین طیف	انحراف معیار	چولگی	بیشترین مقدار	کمترین مقدار	دامنه تغییرات
سرمایه اجتماعی	۸۰/۴	۶۶	۲/۳۶	۱/۰۰۷	۱۱۰	۲۲	۸۸
دینداری	۷۰/۶	۶۰	۰/۷۹	۰/۱۳۷	۱۰۰	۲۰	۸۰
استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی	۲۰/۴	۱۸	۰/۸۳	۰/۰۸۸	۳۰	۶	۲۴
سلامت عمومی	۲۴/۳۶	۲۱	۰/۸۳	۰/۱۳۴	۳۵	۷	۲۸
هویت مدرن	۷۹/۴۲	۶۶	۰/۷۵	۰/۵۵	۱۱۰	۲۲	۸۸
نشاط اجتماعي	رضایت از زندگی	۲۹/۷۶	۲۴	۰/۷۵	۰/۸۲	۴۰	۸
	آراستگی ظاهری	۳۴/۲	۲۷	۰/۷۶	۰/۸۲	۴۵	۹
	تعامل اجتماعی	۱۸/۲۵	۱۵	۰/۸۳	۰/۵۹	۲۵	۵
	کارایی فردی	۲۸/۴۸	۲۴	۰/۷۹	۰/۲۲۵	۴۰	۸
	احساس امنیت	۱۳/۹۲	۱۲	۰/۷۸	۰/۴۲۱	۲۰	۴
	مقبولیت اجتماعی	۲۰/۶۴	۱۸	۰/۸۲	۰/۱۰۲	۳۰	۶
نشاط اجتماعي	۱۴۵/۲۵	۱۲۰	۴/۷۳	۲/۱۵۸	۲۰۰	۴۰	۱۶۰

منبع: یافته‌های پژوهش

در این پژوهش با توجه به سطح سنجش متغیرها برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون همبستگی پیرسون با استفاده از نرم‌افزار SPSS16 استفاده شده است.

در انتخاب یک آزمون آماری برای پژوهش، باید تصمیم بگیریم که آیا از آزمون‌های پارامتریک استفاده کنیم یا آزمون‌های ناپارامتریک. یکی از اصلی‌ترین ملاک‌ها برای این انتخاب، انجام آزمون کولموگروف-اسمیرنوف است. آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، نرمال بودن توزیع داده‌ها را نشان می‌دهد. نتایج این آزمون در جدول ۴ آورده شده است.

مطابق نتایج جدول (۴) مشاهده می‌شود که مقادیر بدست آمده بیشتر از سطح معناداری ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین فرض نرمال بودن داده‌های مربوط به متغیرهای تحقیق پذیرفته می‌شود. برای به دست آوردن نرمال بودن داده‌ها از طریق آزمون کولموگروف-اسمیرنوف اگر سطح معناداری متغیرها بیشتر از ۰/۰۵ باشد داده‌ها نرمال و اگر کمتر از ۰/۰۵ باشند داده‌ها غیرنرمال می‌باشند. لذا برای بررسی روابط بین متغیرهای تحقیق می‌توان از معادلات ساختاری استفاده کرد. به عبارت دیگر با توجه توزیع نمرات در هر هفت متغیر نرمال می‌باشد. از روش‌های آمار پارامتریک استفاده می‌نماییم. ماتریس همبستگی متغیرهای الگو در جدول (۵) نشان داده شده‌اند.

یکی از فرضیات پژوهش حاضر بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر نشاط اجتماعی بین زنان سرپرست خانوار است. برای بررسی این فرضیه از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل پاسخ‌های کسب شده نشان می‌دهد: میزان

همبستگی بین میزان سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی در بین زنان برابر $0/718$ شده و سطح معناداری برای همبستگی پیرسون کمتر از $0/05$ شده است ($p < 0/05$). می توان نتیجه گرفت که بین میزان سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه مستقیم و معنی داری وجود دارد.

جدول ۴- نرمال بودن داده‌ها از طریق آزمون کولموگروف-اسمیرنف (K-S)

متغیرها	تعداد	چولگی	کشیدگی	آماره کولموگروف-اسمیرنف	مقدار خطا	نتیجه
نشاط اجتماعی	۳۵۱	$-0/702$	$0/034$	$0/074$	$0/051$	نرمال
سرمایه اجتماعی	۳۵۱	$-0/769$	$0/0029$	$0/063$	$0/065$	نرمال
پایگاه اجتماعی و اقتصادی	۳۵۱	$-0/752$	$0/038$	$0/058$	$0/067$	نرمال
هویت مدرن	۳۵۱	$-0/833$	$0/039$	$0/060$	$0/063$	نرمال
اعتقادات مذهبی	۳۵۱	$-0/771$	$0/033$	$0/074$	$0/051$	نرمال
استفاده از وسایل ارتباط جمعی	۳۵۱	$-0/796$	$0/037$	$0/070$	$0/053$	نرمال
سلامت عمومی	۳۵۱	$-0/732$	$0/031$	$0/069$	$0/058$	نرمال

منبع: یافته‌های پژوهش

جدول ۵- ضرایب همبستگی متغیرهای مستقل با متغیر نشاط اجتماعی

متغیر	ضریب همبستگی	سطح معناداری	تعداد	وجود ارتباط	نوع ارتباط
سرمایه اجتماعی	$0/718^{**}$	$0/001$	۳۵۱	دارد	مستقیم
پایگاه اجتماعی و اقتصادی	$0/367^{**}$	$0/001$	۳۵۱	دارد	مستقیم
هویت مدرن	$0/485^{**}$	$0/001$	۳۵۱	دارد	مستقیم
اعتقادات دینی و مذهبی	$0/642^{**}$	$0/001$	۳۵۱	دارد	مستقیم
استفاده از وسایل ارتباط جمعی	$0/609^{**}$	$0/001$	۳۵۱	دارد	مستقیم
سلامت عمومی	$0/595^{**}$	$0/001$	۳۵۱	دارد	مستقیم

منبع: یافته‌های پژوهش

همچنین میزان همبستگی بین پایگاه اجتماعی و اقتصادی و نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار در بین پاسخ‌گویان برابر $0/367$ شده و سطح معناداری برای همبستگی پیرسون کمتر از $0/05$ شده است ($p < 0/05$)؛ بنابراین می توان نتیجه گرفت که بین پایگاه اجتماعی و اقتصادی و نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار رابطه معنی داری وجود دارد. جهت مثبت این رابطه نشانگر این است

که هر چه پایگاه اجتماعی - اقتصادی افراد بالاتر باشد نشاط اجتماعی بالاتری خواهند داشت. در بخش دوم، ضریب همبستگی بین پایگاه اجتماعی و اقتصادی و نشاط اجتماعی آورده شده است. در بخش سوم، نشان داده شده که بین میزان هویت مدرن و نشاط اجتماعی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. این رابطه با مقدار همبستگی $0/48$ و در سطح اطمینان $0/99$ در جهت مثبت معنادار شده است. رابطه بین دو متغیر هویت مدرن و نشاط اجتماعی از شدت نسبتاً بالایی برخوردار است.

براساس نتایج به دست آمده در قسمت چهارم جدول ۵، می‌توان گفت که میزان اعتقادات مذهبی با مقدار ضریب همبستگی $0/64$ و در سطح اطمینان $0/99$ با میزان نشاط اجتماعی همبستگی در جهت مثبت دارد. این رابطه از شدت بالایی برخوردار است و جهت رابطه هم نشانگر این است که با افزایش میزان اعتقادات مذهبی و دینی، نشاط اجتماعی هم افزایش می‌یابد. نتایج آزمون پیرسون نشان داد که میزان همبستگی بین استفاده از وسایل ارتباط جمعی و نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار در بین پاسخ‌گویان برابر $0/609$ شده و سطح معناداری برای همبستگی پیرسون کمتر از $0/05$ شده است ($p < 0/05$)؛ بنابراین فرض صفر رد شده و می‌توان نتیجه گرفت که بین میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی و نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. این رابطه از شدت بالایی برخوردار است و جهت مثبت رابطه نشان از این دارد که هر چه استفاده از وسایل ارتباط جمعی افزایش یابد، میزان نشاط اجتماعی هم متقابلاً افزایش می‌یابد. علاوه بر این، سلامت عمومی با مقدار ضریب همبستگی $0/59$ و در سطح اطمینان $0/99$ با میزان نشاط اجتماعی همبستگی در جهت مستقیم دارد. این رابطه از شدت بالایی برخوردار است و جهت مستقیم رابطه هم نشانگر این است که با افزایش سلامت عمومی، نشاط اجتماعی هم افزایش می‌یابد.

یکی از فرضیات پژوهش حاضر بیانگر این است که بین نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار با توجه به شغل تفاوت معنی داری وجود دارد. به منظور مقایسه نمره نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار بر حسب اشتغال از آزمون تی برای دو نمونه مستقل (در جدول ۶) استفاده شده است که با توجه به نتایج بدست آمده، بین زنان شاغل و خانه‌دار به لحاظ نشاط اجتماعی تفاوت معناداری وجود ندارد ($P > 0.05$) اگر چه نشاط اجتماعی در بین زنان شاغل بالاتر بوده است اما این اختلاف میانگین معنی‌دار نبوده است. فرضیه دیگر بیان کننده آن است که بین نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار با توجه به وضعیت تاهل تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به منظور مقایسه نمره اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار بر حسب وضعیت تاهل از آزمون تی برای دو نمونه مستقل استفاده شده است که با توجه به نتایج بدست آمده، نشاط اجتماعی در بین زنان مجرد $3/57$ و در بین زنان متأهل برابر $3/32$ شده است. همچنین مقدار سطح معناداری آزمون برابر $0/009$ و کمتر از $0/05$ شده است بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین نشاط اجتماعی دو گروه تفاوت معناداری وجود داشته و در بین زنان مجرد بالاتر می‌باشد. میانگین دو گروه نشان می‌دهد که مجردها نشاط اجتماعی بیشتری نسبت به متأهلها دارند.

جدول ۶- آزمون تی دو نمونه مستقل نشاط اجتماعی با توجه به وضعیت اشتغال و وضعیت تاهل

متغیر	ابعاد	میانگین	انحراف معیار	آماره تی	درجه آزادی	سطح معنی داری (P)
وضعیت اشتغال	بلی	۳/۵۶	۰/۷۹	۰/۷۶۳	۳۴۹	۰/۴۴۶
	خیر	۳/۴۸	۰/۷۹			
وضعیت تاهل	مجرد	۳/۵۷	۰/۷۵	۲/۶۴۲	۳۴۹	۰/۰۰۹
	متاهل	۳/۳۲	۰/۸۶			

منبع: یافته‌های پژوهش

در پژوهش حاضر برای انجام تحلیل چند متغیره از روش رگرسیون گام به گام استفاده گردید که نتایج آن در جدول ۵ آورده شده است؛ در این بخش متغیرهای دینداری، استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی، پایگاه اجتماعی و اقتصادی، سلامت عمومی و هویت مدرن، تاهل و شغل تحت عنوان متغیر مستقل وارد تحلیل رگرسیون شده‌اند. لازم به ذکر است که متغیرهای کیفی قبل از این که وارد رگرسیون شوند، به‌عنوان متغیر تصنعی ساخته شده و بعد وارد رگرسیون شدند.

از میان متغیرهایی که وارد رگرسیون شدند متغیرهای (سرمایه اجتماعی، دینداری، استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی، پایگاه اجتماعی و اقتصادی، سلامت عمومی) در رگرسیون باقی ماندند. از بین متغیرهای باقی مانده متغیر سرمایه اجتماعی با بتای ۰/۴۶ بیشترین تاثیر بر متغیر نشاط اجتماعی داشته است؛ یعنی با هر واحد افزایش در متغیر سرمایه اجتماعی به میزان ۰/۴۶ متغیر نشاط اجتماعی افزایش می‌یابد. متغیر پایگاه اجتماعی و اقتصادی با بتای ۰/۲۷؛ دینداری با بتای ۰/۱۹؛ متغیر استفاده از رسانه‌های جمعی با بتای ۰/۱۳ و متغیر سلامت عمومی با بتای ۰/۱۰ بر متغیر نشاط اجتماعی در جهت مثبت تاثیرگذار بودند. به‌طور کلی متغیرهای که در معادله باقی ماندند، با هم توانستند به مقدار ۰/۷۶ از تغییرات متغیر وابسته نشاط اجتماعی را تبیین کنند. همچنین مقدار دوربین واتسون به میزان ۲/۰۱ بود که شرط استقلال مشاهدات را تایید می‌کند.

جدول ۷- نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه متغیر نشاط اجتماعی

ضریب رگرسیون (β)				نسبت F احتمال p	ضریب تعیین	همبستگی چندگانه	شاخص‌های آماری	
Sig (p)	t	Beta	B				متغیرهای پیش‌بین	متغیر ملاک
۰/۰۰۱	۸/۲۰۲	۰/۴۳۰	۰/۴۶۴	F=۱۱۹/۹۶ P= ۰/۰۰۱	۰/۵۸۱	۰/۷۶۲	سرمایه اجتماعی	
۰/۰۰۱	۶۹۹/۴	۰/۳۱۲	۰/۲۷۸				پایگاه اجتماعی اقتصادی	
۰/۰۰۱	۳/۸۴۶	۰/۱۹۹	۰/۱۹۸				دینداری	
۰/۰۱۴	۲/۴۷۰	۰/۱۳۱	۰/۱۲۵				استفاده از رسانه‌های جمعی	
۰/۰۳۹	۲/۰۷۱	۰/۱۰۸	۰/۱۰۳				سلامت عمومی	

منبع: یافته‌های پژوهش

بحث و نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی مسئله احساس نشاط زنان سرپرست خانوار انجام شده است. مبحث نشاط اجتماعی از دیرباز مورد توجه فلاسفه، روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و همچنین مردم جوامع مختلف بوده است. به عبارت دیگر تمدن بشری از آغاز تاکنون، هدف و غایت زندگی را رسیدن به شادمانی دانسته و همواره به دنبال شاد زندگی کردن بوده است. با این وجود درک بشر از نشاط، متفاوت بوده است (رضادوست و همکاران، ۱۳۹۴). مادامی که یک جامعه دارای امید و نشاط اجتماعی باشد، مشارکت، رضایت از زندگی و همچنین سلامت روانی و اجتماعی افراد رو به فزونی می‌رود. بنابراین، آسیب‌های اجتماعی و مهاجرت کاهش یافته و انگیزه برای کار و تکاپو در جامعه افزایش پیدا می‌یابد. نتایج حاصل از تحقیق حاکی از آن است که رابطه تمامی متغیرهای مستقل پژوهش با احساس نشاط تأیید شده است. براساس این نتایج، بین متغیر میزان سرمایه اجتماعی و نشاط اجتماعی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد؛ یعنی هر چه قدر شبکه روابط مولفه‌های سرمایه اجتماعی افراد گسترده‌تر باشد، افراد احساس نشاط بیشتری می‌کنند. این نتیجه منطبق با نظریات وینه‌وون (۲۰۱۸) است. وینه‌وون روابط اجتماعی اعم از روابط خصوصی و روابط ثانوی را عاملی می‌داند که بخشی از شادی و نشاط را تبیین می‌کند. همچنین به استناد دیدگاه لارسون (۲۰۰۰) و پترسون (۲۰۰۰) از دیگر موارد تأمین‌کننده شادمانی را می‌توان ارتباط اجتماعی و اعتماد (از متغیرهای سرمایه اجتماعی) همراه با احتیاط نسبت به نظام‌های انتزاعی، اعتماد و ارتباط امور زندگی به دست نظام‌های تخصصی و دگرذیسی (به معنای دگرگونی) صمیمیت و شکل‌گیری رابطه شمرد. لیوومیرسکی و همکاران (۲۰۰۵) نیز معتقدند اعتماد بین افراد با کاهش هزینه‌های مربوط به عدم اطمینان، زندگی را لذت‌بخش‌تر می‌سازد و یک زندگی امن‌تر، قابل‌پیش‌بینی‌تر، آسانتر و شادتر را ایجاد می‌کند.

علاوه بر این، نتایج به دست آمده حاکی از آن است که رابطه معنادار و مستقیم بین میزان هویت مدرن و نشاط اجتماعی وجود دارد، این یافته‌ها منطبق بر نظریات گیدنز در زمینه مدرنیته است. آنتونی گیدنز معتقد بوده است که هرچند مدرنیته (هویت مدرن) سبب افزایش تهدیدات در برخی حوزه‌ها می‌شود اما باعث کاهش احتمال خطر در برخی از ابعاد دیگر زندگی می‌شود.

همچنین مشخص شد که بین متغیر میزان اعتقادات دینی و متغیر احساس نشاط رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد؛ به این معنا که هر چه قدر میزان اعتقادات دینی بیشتر باشد، افراد احساس نشاط بیشتری می‌کنند. این یافته نیز با نتایج تحقیق گیدنز که تجربه‌های موثر (از جمله دینداری) را یکی از خصایص شخصیتی تبیین‌کننده احساس خوشبختی می‌دانند، همسو است. و همچنین همراستا با پژوهش‌های کیا و امیری (۱۳۹۲)، حقی و عنبری (۱۳۹۳)، حاجی‌زاده‌میمندی و ترکان (۱۳۹۴) است که معتقدند دینداری سبب افزایش نشاط افراد جامعه می‌شود.

در این پژوهش مشخص گردید میان میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی و نشاط اجتماعی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد که همراستا و موید پژوهش هالر و هادلر (۲۰۰۶) است که معتقدند، مشارکت‌های فرهنگی و اجتماعی، بهره‌گیری از وسایل ارتباط جمعی و قرارگیری در شرایط اقتصادی عادلانه و برابر و همچنین دموکراسی سیاسی از جمله عوامل موثر بر شادی و نشاط اشخاص یک جامعه می‌باشد. همچنین این نتایج همراستا با پژوهش حاجی‌زاده‌میمندی و ترکان (۱۳۹۴) است که قائل به رابطه مستقیم و معناداری بین میزان شادمانی اجتماعی و متغیر بهره‌مندی از وسایل ارتباط جمعی هستند.

نتایج پژوهش موید رابطه مستقیم و معنادار بین میزان سلامت عمومی و نشاط اجتماعی در میان زنان سرپرست خانوار است. این یافته با استناد به نظریه کارهام قابل تبیین است. همچنین براساس یافته‌ها، یکی از زمینه‌های اصلی و مهم در به‌وجود آوردن شادی،

وجود امید و رضایت نسبت به خود، زندگی و آینده است که این خود باعث سلامت عمومی و افزایش احساس نشاط می‌شود. همان‌گونه که در نظریه خوش‌بینی مطرح شده است افرادی که به جنبه مثبت قضایا نگاه می‌کنند، امور خوب را به یاد می‌آورند، و سلامت جسمی و روحی خود را افزایش می‌دهند و شادی بیشتری را تجربه می‌کنند. در تایید نظریات مذکور پژوهش کیم و هور^۱ (۲۰۱۹) همراستا با نتیجه پژوهش حاضر می‌باشند.

یکی دیگر از نتایج این تحقیق رابطه معنادار میان پایگاه اقتصادی اجتماعی و نشاط اجتماعی است. این رابطه مستقیم و معنادار که در پژوهش‌های فروغی (۱۳۸۰)، نورمحمدی (۱۳۸۳)، شکاری آلانق (۱۳۸۴)، عنبری و حقی (۱۳۹۳)، حاجی‌زاده‌میمندی و ترکان (۱۳۹۴)، نیز تایید شده بود نشان می‌دهد احساس محرومیت نسبی زنان سرپرست خانوار به شکل مستقیمی احساس نشاط آنان را متأثر می‌سازد. از جمله نظریه‌های مطرح در زمینه جامعه‌شناسی در ارتباط با شادی، نظریه محرومیت نسبی است. براساس این دیدگاه انسان‌ها عموماً به مقایسه خود با دیگران می‌پردازند و در این رابطه وقتی احساس فقر و بی‌عدالتی می‌کنند واکنش‌های شدید عاطفی (مانند تعویض شغل، کارشکنی و...) نشان می‌دهند. در پژوهش فروغی درباره زنان سرپرست خانوار مشخص شده است که پایگاه اجتماعی و اقتصادی آن‌ها تأثیر مستقیمی بر کیفیت زندگیشان دارد. به‌طور مثال، تنها ۶ درصد از این زنان از درآمد خود رضایت داشتند. این الگوی نارضایتی در پژوهش‌های دیگر نیز مشهود است: در مطالعه نورمحمدی فقط ۱۳ درصد و در تحقیق شکاری آلانق تنها ۱ درصد از زنان سرپرست خانوار از درآمد خود ابراز رضایت کرده‌اند. عمده آنان معتقد بودند درآمدشان پاسخگوی نیازهای زندگی‌شان نیست. در همین راستا، عواملی مانند فشار اقتصادی، بیکاری، وضعیت نامساعد جسمانی، حمایت اجتماعی ناکافی، تعارض نقش‌ها و فرورفتن در روزمرگی، سبب شده این گروه از زنان احساس بیگانگی کنند، رضایت و کیفیت زندگیشان کاهش یابد و عوارضی مانند افسردگی و احساس ناشادی در آن‌ها پدید آید (اعظم‌آزاده و تافته، ۱۳۹۴: ۲۱).

با توجه به افزایش جمعیت زنان سرپرست خانوار در دهه‌های اخیر، طیف گسترده‌ای از چالش‌های اقتصادی و اجتماعی پدیدار شده است. این امر باعث شده تا سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان، توجه بیشتری به این گروه از جامعه معطوف کنند. لیکن زنان سرپرست خانوار از حمایت اجتماعی پایینی برخوردار هستند و این مسئله روی کیفیت زندگی آن‌ها تأثیر می‌گذارد. لذا نهادهای دولتی و خیریه‌ها با شناسایی کردن و حمایت از آن‌ها، سبب می‌شوند که موانع زندگی آن‌ها کاهش یابد و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار بهبود یابد و در نتیجه نشاط آنان افزایش پیدا کند. به‌دلیل نگرش افراد جامعه، مشکلات شخصی و کار کردن تمام وقت، آن‌ها کمتر در جامعه حضور پیدا می‌کنند. بنابراین خیریه‌ها و نهادهای دولتی با توانمند کردن و آموزش مهارت‌های لازم به زنان سرپرست خانوار می‌توانند کیفیت زندگی آن‌ها را افزایش دهند و حضورشان در جامعه پررنگ‌تر کنند. لذا هر اندازه حمایت اجتماعی از این افراد بیشتر شود، مشکلات آن‌ها نیز کاهش می‌یابد. افزایش حمایت اجتماعی سبب می‌شد که زنان سرپرست خانواده در مناسبات اجتماعی شرکت کنند و احساس تعلق آن‌ها به جامعه بیشتر شود و همچنین سبب افزایش استقلال و عزت نفس در آن‌ها می‌شود. بنابراین زنان سرپرست خانوار که حمایت بیشتری دریافت می‌کنند، می‌توانند سطح زندگی خود را افزایش دهند و موقعیت شغلی، مسکن و تعاملات اجتماعی بهتری را تجربه کنند. از طرف دیگر وقایع و تجربیات تلخ گذشته و تأثیر ذهنی و اجتماعی به جای مانده از آن، چاره‌ای جز در پیش‌گیری انزوا و افسردگی برای مقابله باقی نمی‌گذارد. این وضعیت، روح و روان و روابط اجتماعی میزبانانش را نشانه گرفته است. این زنان همواره خود را از توجه و همدلی اطرافیان محروم ساخته و احساس تعلق و وابستگی به جامعه را از دست می‌دهند. همان‌گونه که هابکرافت (۲۰۰۷) در تحقیق خود نشان داده است

^۱. Kim SJ, Hur

کودکانی که طرد و محرومیت را در دوران طفولیت و کودکی تجربه می‌کنند به احتمال زیاد، در آینده نیز با جنبه‌های مختلف محرومیت روبه‌رو خواهند بود.

یکی دیگر از موانع شکل‌گیری احساس شادی در این زنان، آینده‌ای مبهم، پریشان و نامعین است که به دلیل عدم یقین و اثرگذاری نامناسب شرایط فعلی قابلیت پیش‌بینی‌پذیری مطلوب خود را، خصوصاً در مورد فرزندان از دست داده و نتیجه‌ای جز دغدغه ذهنی و مشغولیت فکری و استرس دائمی به همراه ندارد. در نتیجه مجموعه عوامل پیشین و زمینه‌ای و راه‌کارهای مقابله با آن، مطابق با نظریه محرومیت نسبی، شرایطی را برای گروه هدف فراهم نموده که پیامدی جز طردشدگی ارادی و تحمیلی اجتماعی را به همراه نداشته است. اما مهم‌تر از طردشدگی، احساس گرفتاری در چرخه‌ای از فقر و تنگدستی و ناتوانی اجتماعی و فرهنگی است که نه تنها در مورد خود صادق است بلکه زندگی و آینده فرزندان را نیز تهدید کرده و برای رهایی از آن راهی جز احساس ناتوانی، حاشیه‌گزینی و طلب حمایت نمی‌یابند. برپایه نتایج بدست آمده از این پژوهش، راهکارهایی را می‌توان به این شرح پیشنهاد نمود: با توجه به نقش محوری مشکلات اقتصادی بر روحیه و نشاط زنان سرپرست خانوار، پیشنهاد می‌شود سازمان‌های مربوطه همچون بهزیستی با ایجاد محیط‌های امن شغلی و نیز تخصیص بودجه و پشتیبانی مادی از سوی دولت، از این گروه حمایت نمایند. همچنین ایجاد مراکز آموزشی برای ارتقای مهارت‌های حرفه‌ای و نیز تشکیل کارگاه‌های روانشناسی و مشاوره‌ی رایگان به منظور افزایش خودشناسی و اعتماد به نفس آنان توصیه می‌شود. جلب مشارکت نهادهای مردمی و خیریه‌ها و نیز راه‌اندازی مراکز تفریحی رایگان ویژه‌ی خانواده‌های تحت سرپرستی زنان نیز می‌تواند در بهبود کیفیت زندگی این افراد مؤثر باشد.

تشکر و قدردانی

این مقاله مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی در دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی دانشگاه شهید چمران اهواز است. نویسندگان مراتب سپاس و قدردانی صمیمانه خویش را از تمامی زنان سرپرست خانوار تحت پوشش سازمان بهزیستی اهواز که با آگاهی کامل از اهداف پژوهش و با رضایت آگاهانه در این مطالعه مشارکت داشتند، ابراز می‌نمایند. همچنین از مسئولان و کارکنان محترم اداره کل بهزیستی شهرستان اهواز که با همکاری در روند تحقیق، به اجرای این پژوهش یاری رساندند، صمیمانه تشکر می‌گردد. هزینه‌های اجرای این پژوهش به‌طور کامل توسط نویسندگان تأمین شده و این مطالعه فاقد هرگونه تعارض منافع می‌باشد.

منابع

- احمدی، حبیب. (۱۳۷۷). روانشناسی اجتماعی. انتشارات دانشگاه شیراز.
- اعظم‌آزاده، منصوره؛ تافته، مریم. (۱۳۹۴). روایت زنان سرپرست خانوار از موانع شادمانی (مطالعه موردی زنان سرپرست خانوار تهران). مطالعات زن و خانواده، ۲۳(۲)، ۳۳-۶۰. <https://doi.org/10.22051/jwfs.2016.2207>
- افلاکی‌فرد، حسین؛ ایزدپناه، مهرداد. (۱۳۹۸). مقایسه کیفیت زندگی و شادکامی مادران سرپرست خانواده و مادران غیرسرپرست شهر جهرم. زن و جامعه، ۱۰(۲)، ۳۰۳-۳۱۸. https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_3571.html

- اقلیما، مصطفی؛ ابراهیم نجف‌آبادی، اعظم. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر میزان سرمایه فرهنگی بر میزان شادی زنان جوان (۱۵-۲۴ ساله) در شهر اصفهان. جامعه‌پژوهی فرهنگی، ۳(۲)، ۱-۲۴. https://socialstudy.ihcs.ac.ir/article_232.html
- پورنجا، فرزانه؛ فاتحی‌زاده، مریم؛ عابدی، محمدرضا. (۱۳۹۲). اثربخشی نظریه شادکامی اسلامی: بررسی شادی زنان متأهل شهر اصفهان. پژوهشنامه حکمت اهل بیت علیهم السلام، ۱۱(۱)، ۱-۱۶. https://rjwph.ui.ac.ir/article_16227.html
- تاتینا بلداجی، ام‌لیلا؛ فرزوان، آمنه؛ رفیعی، حسن. (۱۳۸۹). کیفیت زندگی زنان سرپرست خانواده تحت پوشش سازمان بهزیستی کشور و زنان شاغل خدماتی. رفاه اجتماعی، ۱۱(۴۰)، ۹-۲۸. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-507-fa.html>
- جاهد، حسینعلی؛ حسینی، سیداسماء؛ طغیانی دولت‌آبادی، زهرا؛ عبدالملکی، شایسته. (۱۳۹۹). رابطه اشتغال مادر با شادکامی و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان. راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۱۱(۱)، ۵۳-۶۱. <https://edcbmj.ir/article-1-1421-fa.html>
- جعفری صحرارودی، ملیحه. (۱۳۹۹). رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با سازگاری و شادکامی. پیشرفت‌های نوین در روانشناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش، ۳(۲۴)، ۱۴۶-۱۵۹. <https://jonapte.ir/showpaper/3231263>
- حاجی‌زاده میمنندی، مسعود؛ ترکان، رحمت‌اله. (۱۳۹۴). بررسی میزان و عوامل فرهنگی-اجتماعی مرتبط با نشاط اجتماعی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه یزد). مطالعات جامعه‌شناختی شهری، ۱۶(۱)، ۵۹-۸۶. <https://sanad.iau.ir/Journal/urb/Article/1015884>
- حقی، سمیه؛ عنبری، موسی. (۱۳۹۳). بررسی عوامل فردی و اجتماعی مؤثر بر نشاط اجتماعی زنان (مورد مطالعه: زنان مناطق شهری و روستایی شهرستان دلیجان). جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۵(۱)، ۱-۲۶. https://jas.ui.ac.ir/article_18341.html
- ربانی خوراسگانی، علی؛ ربانی، علی؛ عابدی، محمدرضا. (۱۳۸۶). فرهنگ و شادکامی: رویکردی نظری و تجربی در زندگی روزمره سرپرستان خانوار در شهر اصفهان. مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۳(۸)، ۵۱-۷۸. https://www.jcsc.ir/article_44388.html
- رضادوست، کریم؛ نبوی، عبدالحسین؛ صالحی، نجمه. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر عوامل اجتماعی و روانی بر احساس نشاط (مورد مطالعه: دانش‌آموزان ۱۶-۱۸ ساله شهر اهواز). جامعه‌شناسی کاربردی، ۲۶(۳)، ۱-۲۲. https://jas.ui.ac.ir/article_18406.html
- رفیع‌پور، فرامرز. (۱۳۷۸). آنومی یا آشفتگی اجتماعی. انتشارات سروش.
- زارعی متین، حسن؛ احمدی زهرانی، مریم؛ حق‌گویان، زلفا. (۱۳۸۸). نقش دانشگاه در ایجاد عوامل مؤثر بر شادی. مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، ۱۳(۲)، ۵-۲۷. <https://www.ensani.ir/fa/article/182224>
- سراج‌زاده، حسین؛ پویافر، محمدرضا. (۱۳۸۷). مقایسه تجربی سنج‌های دینداری: دلالت‌های روش‌شناسانه کاربرد سه سنج در یک جمعیت. مجله جامعه‌شناسی ایران، ۸(۴)، ۳۷-۷۰. <https://www.sid.ir/paper/67467/fa>

شعبان زاده، افسانه؛ زارع بهرام آبادی، مهدی؛ حاتمی، حمیدرضا؛ زهراکار، کیانوش. (۱۳۹۲). بررسی رابطه میان سبک مقابله با استرس و حمایت اجتماعی و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار شهر تهران. زن و جامعه، ۴(۱۶)، ۲۰-۱.

https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_373.html

شکاری آلانق، رقیه. (۱۳۸۴). مطالعه وضعیت رفاهی زنان سرپرست خانوار [پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس].

علیپور نوتاش، وحیده؛ عماری، حسن؛ بنیسی، پریناز. (۱۳۹۸). اثربخشی واقعیت درمانی گروهی بر شادی و کنترل خشم زنان سرپرست خانوار کمیته امداد تبریز. رویکردی نو در آموزش کودکان، ۱۱(۱)، ۱۰-۱۸. <https://doi.org/10.22034/naes.2019.99007>

فروغی، ناهید. (۱۳۸۰). بررسی شرایط زنان سرپرست خانوار (مطلقه) [پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی].

فلک الدین، زهرا؛ حاجی زاده میمندی، مسعود؛ موسوی، سیدمحسن؛ کلاته ساداتی، احمد. (۱۴۰۰). مادران، سرپرستی خانوار و شادکامی خانواده (یک مطالعه کیفی در بین زنان سرپرست خانوار شهر یزد). پژوهش های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۱۰(۴)، ۹۱-۱۱۶.

<https://doi.org/10.22108/srsp.2022.130957.1737>

قلی پور، آرین؛ رحیمیان، اشرف. (۱۳۸۸). بررسی رابطه عوامل اقتصادی، فرهنگی و آموزشی با زنان سرپرست خانوار. رفاه اجتماعی، ۱۱(۴۰)، ۲۹-۶۲.

<http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-508-fa.html>

قنبری، منیره؛ حسینی، سیدهدادی؛ قدرتی، حسین. (۱۴۰۱). نقش متغیرهای فردی و اجتماعی در ایجاد نشاط اجتماعی در شهر بیرجند. تداوم و تغییر اجتماعی، ۱۱(۱)، ۱۵۱-۱۷۱. <https://doi.org/10.22034/jscc.2022.18480.1027>

کیا، علی اصغر؛ امیری، رقیه. (۱۳۹۲). بررسی میزان نشاط اجتماعی و عوامل مرتبط با آن در بین شهروندان ۱۵-۶۴ سال شهر اهواز. برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۴(۱۵)، ۱۳۸-۱۷۴. https://qjss.atu.ac.ir/article_832.html

<https://amar.org.ir>. گزیده نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵.

ملکی، امیر؛ عباسپور، علیرضا. (۱۳۸۷). بررسی جامعه شناختی نگرش جوانان نسبت به هویت ملی و مؤلفه های آن (مطالعه موردی: جوانان ۱۶ تا ۲۹ ساله شهرستان رودسر - استان گیلان). دانش انتظامی، ۱۰(۲)، ۱۵۹-۱۷۶. <https://www.ensani.ir/fa/article/132472>

موسوی، سیدمحسن. (۱۳۹۲). شادمانی: رویکردهای نظری و یافته های تجربی. انتشارات تیسرا.

نازکنتبار، حسین؛ ویسی، رضا. (۱۳۸۷). وضعیت اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی زنان سرپرست خانوار استان مازندران. رفاه اجتماعی، ۷(۲۷)، ۹۵-۱۱۴.

<http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-2017-fa.html>

نورمحمدی، رقیه. (۱۳۸۳). بررسی وضعیت اقتصادی و اجتماعی زنان مطلقه سرپرست خانوار [پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی].

Aflakifard, H., & Izadpanah, M. (2019). Comparison of quality of life and happiness of female-headed households and non-female-headed households in Jahrom City. *Quarterly Journal of Woman and Society*, 10(38), 303-318. [In Persian]. https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_3571.html?lang=en

- Ahmadi, H. (1998). *Social Psychology*. Shiraz University Press. [In Persian].
- Alipour Nootash, V., Ammari, H., & Banisi, P. (2019). The effectiveness of group reality therapy on happiness and anger control in female head of Tabriz Amdad Committee. *Journal of New Approaches to Children's Educational*, 1(1), 10-18. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/naes.2019.99007>
- Aqlyma, M., & Ebrahim NajafAbadi, A. (2011). The effect of cultural capital on the happiness of young women (aged 15-24) in Isfahan. *Sociological Cultural Studies*, 2(1), 1-24. [In Persian]. https://socialstudy.ihcs.ac.ir/article_232.html
- Ayriza, Y., Izzaty, R. E., Romadhani, R. K., Oktaviani, F., & Wicaksono, B. (2022). Exploring the meaning of happiness of middle childhood children. *Children and Youth Services Review*, 143, Article 106659. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2022.106659>
- Azam Azadeh, M., & Tafteh, M. (2016). The obstacles of happiness from the view of female-headed households of Tehran. *Journal of Woman and Family Studies*, 3(2), 33-60. [In Persian]. <https://doi.org/10.22051/jwfs.2016.2207>
- Cheng, H., & Furnham, A. (2003). Personality, self-esteem, and demographic predictions of happiness and depression. *Personality and Individual Differences*, 34(6), 921-942. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(02\)00078-8](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00078-8)
- Chiu, H.-C., Hsieh, Y.-C., Yeh, H.-J., & Yu, D.-J. (2011). The connection between happiness and service businesses: A preliminary study. *Journal of Happiness Studies*, 12(5), 841-860. <https://doi.org/10.1007/s10902-010-9230-x>
- Cockerham, W. C. (Ed.). (2010). *The new Blackwell companion to medical sociology*. Blackwell Press. <https://doi.org/10.1002/9781444314786>
- Cooper, C., Bebbington, P., & Livingston, G. (2011). Cognitive impairment and happiness in old people in low and middle income countries: Results from the 10/66 study. *Journal of Affective Disorders*, 130(1-2), 198-204. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2010.09.017>
- Cramer, K. M., & Pawsey, H. (2023). Happiness and sense of community belonging. *Current Research in Ecological and Social Psychology*, 4, Article 100101. <https://doi.org/10.1016/j.cresp.2023.100101>
- Demir, M., & Ozdemir, M. (2010). Friendship, need satisfaction and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 11(2), 243-259. <https://doi.org/10.1007/s10902-009-9138-5>
- Diener, E., Sandvik, E., & Pavot, W. (2009). Happiness is the frequency, not the intensity, of positive versus negative affect. In E. Diener (Ed.), *Assessing well-being: The collected works of Ed Diener* (pp. 213-231). Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-90-481-2354-4_10

- Falakodin, Z., Hadjizadeh Meimandi, M., Mousavi, S. M., & Kalate Sadati, A. (2021). Mothers as household heads and family happiness: A qualitative study among female-headed households in Yazd city. *Strategic Research on Social Problems*, 10(4), 91-116. [In Persian]. <https://doi.org/10.22108/srsp.2022.130957.1737>
- Foroughi, N. (2001). *Investigating the conditions of female-headed households (divorced)* [Master's thesis, Allameh Tabataba'i University]. [In Persian].
- Ghanbari, M., Hosseini, S. H., & Ghodrati, H. (2022). Role of individual and social variables in creating social vitality (happiness) in the city of Birjand, Iran. *Journal of Social Continuity and Change*, 1(1), 151-171. [In Persian]. <https://doi.org/10.22034/jssc.2022.18480.1027>
- Gholipour, A., & Rahimian, A. (2011). Economic, cultural, and educational factors related to empowerment of head-of-household women. *Social Welfare Quarterly*, 11(40), 29-62. [In Persian]. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-508-en.html>
- Giddens, A. (1989). *Sociology*. Polity Press.
- Glock, C. Y., & Stark, R. (1965). *Religion and society in tension*. Rand McNally.
- Goldberg, D. P. (1972). *The detection of psychiatric illness by questionnaire*. Oxford University Press.
- Grabowska, I., Antczak, R., Zwierzchowski, J., & Grześkowiak, A. (2021). Individual quality of life and the environment - towards a concept of livable areas for persons with disabilities in Poland. *BMC Public Health*, 21, Article 740. <https://doi.org/10.1186/s12889-021-10797-7>
- Haghi, S., & Anbari, M. (2014). A study of personal and social factors impacting women's social happiness research subjects: Women in rural and urban areas of Delijan. *Journal of Applied Sociology*, 25(1), 1-26. [In Persian]. https://jas.ui.ac.ir/article_18341.html?lang=en
- Hajizadeh Meymandi, M., & Torkan, R. (2015). Investigating the level and socio-cultural factors related to social happiness (Case study: Students of Yazd University). *Urban Sociological Studies*, 16(5), 59-86. [In Persian]. <https://sanad.iau.ir/en/journal/urb/Article/1015884>
- Haller, M., & Hadler, M. (2006). How social relations and structures can produce happiness and unhappiness: An international comparative analysis. *Social Indicators Research*, 75(2), 169-216. <https://doi.org/10.1007/s11205-004-6297-y>
- Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. D., & Neve, J. E. D. (2021). *World happiness report 2021*. Sustainable Development Solutions Network. https://www.wellbeingintlstudiesrepository.org/hw_happiness/5/
- Hobcraft, J. (2007). *Child development, the life course, and social exclusion: Are the frameworks used in the UK relevant for developing countries?* [Working Paper]. SSRN. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1753022>

- Husseinpour Najar, S., Fatehizadeh, M., & Abedi, M. (2014). The effectiveness of Islamic happiness theory on the happiness of married women in Isfahan. *The Research Journal of the Wisdom of the Prophet's Household*, 1(1), 1-16. [In Persian]. https://rjwph.ui.ac.ir/article_16227.html?lang=en
- Jafari Shahroodi, M. (2020). The relationship between family communication patterns with adjustment and happiness. *Modern Advances in Psychology, Educational Sciences and Education*, 3(24), 146-159. [In Persian]. <https://jonapte.ir/showpaper/3231263>
- Jahed, H., Hosseini, S. A., Toghiani Dolatabadi, Z., & Abdolmaleki, S. (2020). Relationship between mother's employment with happiness and academic self-efficacy of students. *Education Strategies in Medical Sciences*, 13(1), 53-61. [In Persian]. <http://edcbmj.ir/article-1-1421-en.html>
- Kane, R. A., & Kane, R. L. (1995). Measuring the quality of life of the elderly in residential care. *Journal of Geriatric Psychiatry and Neurology*, 8(3), 132-138. <https://doi.org/10.1177/089198879500800302>
- Kia, A. A., & Ameri, R. (2013). A study of social happiness and its related factors among 15-64 year-old citizens of Ahvaz city. *Social Development & Welfare Planning*, 4(15), 138-174. [In Persian]. https://qjسد.atu.ac.ir/article_832.html
- Kim, S. J., & Hur, M. H. (2019). Understanding of factors influencing happiness of middle-aged women in Korea based on Maslow's hierarchy of needs. *Psychiatry Investigation*, 16(7), 539-542. <https://doi.org/10.30773/pi.2019.04.25.2>
- Langlois, J., & Fortin, D. (1994). Single-parent mothers, poverty and mental health: Review of the literature. *Santé Mentale au Québec*, 19(1), 157-173. <https://doi.org/10.7202/032301ar>
- Larson, R. W. (2000). Toward a psychology of positive youth development. *American Psychologist*, 55(1), 170-183. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.170>
- Levine, E. E., & Wald, K. A. (2020). Fibbing about your feelings: How feigning happiness in the face of personal hardship affects trust. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 156, 135-154. <https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2019.05.004>
- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., & Schkade, D. (2005). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. *Review of General Psychology*, 9(2), 111-131. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.9.2.111>
- Maleki, A., & Abbaspour, A. (2008). A sociological study of youth's attitude towards national identity and its components (Case study: 16-29 year old youth in Rudsar County, Gilan Province). *Police Knowledge*, 10(2), 159-176. [In Persian]. <https://www.ensani.ir/fa/article/132472>
- Mousavi, S. M. (2013). *Happiness: Theoretical approaches and empirical findings*. Tisa Publications. [In Persian].

- Nahapiet, J., & Ghoshal, S. (1998). Social capital, intellectual capital, and the organizational advantage. *Academy of Management Review*, 23(2), 242-266. <https://doi.org/10.5465/amr.1998.533225>
- Nazoktabar, H., & Veicy, R. (2008). Socio-economic and cultural condition of women-headed households in Mazandaran province. *Social Welfare Quarterly*, 7(27), 95-114. [In Persian]. <https://refahj.uswr.ac.ir/article-1-2017-en.html>
- Noormohammadi, R. (2004). *Investigating the economic and social status of divorced female heads of households* [Master's thesis, Allameh Tabataba'i University]. [In Persian].
- Oldaji, L. T., Foruzan, A., & Rafiey, H. (2011). Quality of life of head-of-household women: A comparison between those supported by Welfare Organization and those with service jobs. *Social Welfare Quarterly*, 11(40), 2-9. [In Persian]. <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-507-en.html>
- Peterson, C. (2000). The future of optimism. *American Psychologist*, 55(1), 44-55. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.44>
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton University Press.
- Rabani Khorasgani, A., Rabani, A., & Abedi, M. (2007). Culture and happiness: A theoretical and empirical study on attitudes of heads of households towards everyday life in Isfahan. *Cultural Studies & Communication*, 3(8), 51-78. [In Persian]. https://www.jcsc.ir/article_44388.html
- Rafipour, F. (1999). *Anomie or social chaos*. Soroush Publications. [In Persian].
- Rezadoust, K., Nabavi, S. A., & Salehi, S. N. (2015). The effect of social and psychological factors on happiness (Case study: 16-18 years old students of Ahvaz). *Journal of Applied Sociology*, 26(3), 1-22. [In Persian]. https://jas.ui.ac.ir/article_18406.html?lang=en
- Rorty, R. (1999). *Philosophy and social hope*. Penguin Books.
- Serajzadeh, S. H., & PouyaFar, M. R. (2008). Empirical comparison of religiosity measures: Methodological implications of the application of three measures in the same population. *Iranian Journal of Sociology*, 8(4), 37-71. [In Persian]. <https://www.sid.ir/paper/67467/en>
- Shabanzadeh, A., Zare Bahramabadi, M., Hatami, H. R., & Zaharakar, K. (2014). The relationship between stress coping styles and social support with quality of life of female-headed households. *Quarterly Journal of Woman and Society*, 4(16), 1-20. [In Persian]. https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_373.html
- Shekari-Alanagh, R. (2005). *A study on the welfare status of female-headed households* [Master's thesis, Tarbiat Modares University]. [In Persian].

- Simmons, S. (1994). Quality of life in community mental health care: A review. *International Journal of Nursing Studies*, 31(2), 183-193. [https://doi.org/10.1016/0020-7489\(94\)90044-2](https://doi.org/10.1016/0020-7489(94)90044-2)
- Statistical Centre of Iran. (2016). *Selected results of the general population and housing census 2016*. [In Persian]. <https://amar.org.ir/>
- Stevenson, B., & Wolfers, J. (2009). The paradox of declining female happiness. *American Economic Journal: Economic Policy*, 1(2), 190-225. <https://doi.org/10.1257/pol.1.2.190>
- Veenhoven, R. (2018). The sociology of happiness: Topic in social indicators research. In M. S. Schulz (Ed.), *Frontiers of global sociology: Research perspectives for the 21st century* (pp. 243-251). International Sociological Association. <http://hdl.handle.net/1765/113467>
- Veenhoven, R. (2020). Livability theory. In F. Maggino (Ed.), *Encyclopedia of quality of life and well-being research*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-69909-7_1669-2
- Zarei Matin, H., Ahmadi Zahrani, M., & Haghgooyan, Z. (2009). The role of university in creating factors affecting happiness. *Iranian Journal of The Knowledge Studies in The Islamic University*, 13(2), 5-27. [In Persian]. <https://www.ensani.ir/fa/article/182224>